

KLUBS MĀJA

"Klubs "Māja" - Jaunatne vienotai Eiropai"

projekts "Izproti, iesaisties, lem!"

PĒTĪJUMS

Pastiprinātas politiskās izglītības ieviešana Latvijas skolu
izglītības sistēmā

Autori:

Ance Mākalna

Jēkabs Dzenītis

Rīga, 2023

SATURA RĀDĪTĀJS

IEVADS.....	3
1. JAUNIEŠU IESAISTE UN IZPRATNE PAR POLITISKAJIEM PROCESIEM.....	5
1.1. JAUNIEŠU ZINĀŠANAS PAR POLITISKAJIEM PROCESIEM.....	5
1.2. JAUNIEŠU ZEMĀS POLITISKĀS IZGLĪTĪBAS IEMESLI.....	11
2.JAUNIEŠU POLITISKO ZINĀŠANU VECINĀŠANA AR METODISKĀ MATERIĀLA PALĪDZĪBU.....	14
2.1. METODISKO MATERIĀLU IMPLEMENTĒŠANA DOBELES VALSTS ĢIMNĀZIJĀ.....	15
2.2. JAUNIEŠU POLITISKO ZINĀŠANU IZMAIŅAS PĒC METODISKĀ MATERIĀLA AKTIVITĀŠU ĪSTENOŠANAS.....	16
2.3. JAUNIEŠU VIEDOKLIS PAR POLITIKAS MĀCĪBU SKOLĀS – FOKUSGRUPU ANALĪZE	23
SECINĀJUMI.....	26
PIELIKUMI.....	29

IEVADS

"Klubs "Māja" - Jaunatne vienotai Eiropai" (turpmāk - Klubs "Māja") ir biedrība, kas īsteno jaunatnes politiku Latvijā jau no 1995. gada. Kā viens no biedrības ilgtermiņa mērķiem un aicinājumiem ir bijis veicināt jauniešu pilsonisko aktīvismu Latvijā, tādējādi stiprinot Latvijas demokrātisko iekārtu. Kā viens no demokrātijas pamatakmeņiem ir aktīva sabiedrības iesaiste tās veidošanā ne tikai piedaloties vēlēšanās, bet arī ikdienā veidot demokrātiju, iesaistoties dažādās nevalstiskajās organizācijās, sniedzot ierosinājumus apkārtējās vides uzlabošanai un aktīvi pārstāvēt savu viedokli. Diemžēl biedrībā novērojām, ka Latvijā ir salīdzinoši zema pilsoniskā iesaiste, īpaši jauniešu vidū. Jaunieši salīdzinoši maz zina par savām iespējām ietekmēt demokrātiskos procesus sev apkārt, kā arī vairumā gadījumu - jauniešiem nav interese to darīt, jo tie netic, ka to darbībām būs reāli rezultāti.

Ņemot vērā to, ka jaunieši Latvijā netic savām spējām ietekmēt lēmumus, kā arī to, ka tie neiesaistās pilsoniskajā aktīvismā, Klubs "Māja" 2022. gada janvārī uzsāka projektu "Izproti, iesaisties, lem!", ko finansē Islande, Lihtenšteina un Norvēģija caur EEZ un Norvēģijas grantu programmu "Aktīvo iedzīvotāju fonds", ar mērķi palielināt jauniešu politisko izglītību un iesaisti lēmumu pieņemšanas procesos. Šī projekta ietvaros biedrība veica pētījumu Dobeles Valsts ģimnāzijā - kur, balstoties uz biedrības izstrādātajiem metodiskajiem materiāliem (skatīt 1. pielikumu), jaunieši caur neformālās izglītības metodēm tika izglītoti par Latvijas politisko sistēmu. Šī **pētījuma mērķis** ir veikt praktisku pētījumu par politiskās izglītības ieviešanu izglītības programmā, balstoties uz izstrādātajiem metodiskajiem materiāliem, lai izprastu vai padziļinātā politiskā izglītība labvēlīgi ietekmē jauniešu izpratni un vēlmi iesaistīties politiskajās aktivitātēs. Lai sasniegtu mērķi, tika izvirzīti šādi jautājumi:

1. Kādas jau ir jauniešu zināšanas par politiskajiem jautājumiem?;
2. Kādi ir galvenie faktori, kas jauniešus attur pilsoniski līdzdarboties?;
3. Kādas pārmaiņas\rekomendācijas nepieciešams ņemt vērā, lai veicinātu jauniešu politisko izglītību?

Mērķauditorija, kurai šis pētījums ir adresēts un kurai tas varēs kalpot par pamatu lēmumu pieņemšanai vai veiksmīgākai pilsoniskajai izglītībai, ir valsts un pašvaldību izglītības politikas veidotāji, izglītības iestāžu vadītāji, jauniešu organizāciju vadītāji un citi jaunatnes nozarē iesaistītie.

Šis ir jaukta tipa pētījums, kurā izmantotas gan kvantitatīvas, gan kvalitatīvas metodes. Lai atbildētu uz pētījuma jautājumiem, tika izmantota citu iepriekš veiktu pētījumu satura analīze, skolēnu zināšanu pārbaude ar testa palīdzību, padziļinātās intervijas, fokusgrupu diskusijas, un izstrādāto metodisko materiālu metožu implementēšana stundu darbā ar jauniešiem. Izmantojot zināšanu pārbaudi ar testa palīdzību, padziļinātās intervijas un fokusgrupu diskusijas, tika iegūta informācija par jauniešu politisko zināšanu dažādajiem aspektiem. Izvēlētās metodes ļāva izprast esošās situācijas cēloņus un ietekmējošos faktorus. Pamatojoties uz iegūtajiem secinājumiem, tiks izstrādātas rekomendācijas tālākam darbam ar jauniešiem, lai veicinātu to izglītību un izpratni par politiskajiem procesiem Latvijā.

Pētījumu veica biedrības “Klubs “Māja” – jaunatne vienotai Eiropai” valdes locekļi Ance Mākalna, Jēkabs Dzenītis, Dobeles Valsts ģimnāzijas vēsture un sociālās zinības skolotāja Aija Prokopova. Iesaistījās un atbalstu sniedza Engures vidusskolas skolotāja Inese Grāmatniece, Latvijas vēstures un sociālo zinību skolotāju biedrības valdes priekšsēdētāja Baiba Atmane, Dobeles Valsts ģimnāzijas un Engures vidusskolas jaunieši.

1. JAUNIEŠU IESAISTE UN IZPRATNE PAR POLITISKAJIEM PROCESIEM

Latviju kopumā varētu dēvēt par jauniešiem labvēlīgu vidi, kas veicina jauniešu izglītību, attīstītību, jauniešiem tiek piedāvātas dažādas iespējas, kā sevi attīstīt arī ārpus skolas, iesaistoties dažādās iniciatīvās, pulciņos, organizācijās, tā pat arī dažādās Eiropas Savienības sniegtajās iespējās, tomēr kopumā vērtējot, jauniešu izpratne par pilsonisko un politisko aktīvismu ir ārkārtīgi zema, kas rezonē ne tikai jauniešu vēlmē iesaistīties pilsoniskajā aktīvismā, bet kopumā arī ārkārtīgi zemajā izpratnes līmenī. Eiropas Savienības līmenī Latvija ir otra zemākā valsts, kur 51% jauniešu nav iesaistījušies nekāda veida jaunatnes organizāciju aktivitātes, pretim vidējām rādītājam ES, kur nav iesaistījušies 39% jauniešu.¹ Šie dati ir satraucoši, uz ko norāda arī vairāki vietējie pētījumi, kas vērš uzmanību uz ārkārtīgi zemo Latvijas jauniešu iesaisti un izpratni par pilsonisko un politisko aktīvismu.

1.1. JAUNIEŠU ZINĀŠANAS PAR POLITISKAJIEM PROCESIEM

Latvijā vidēji tikai 17% jauniešu ir iesaistījušies kādā nevalstiskās organizācijas darbībā, 19% ir apmeklējuši jauniešu centrus, 22% ir iesaistīti jauniešu organizācijās, bet 24% iesaistīti dažādos jauniešu projektos. 52% jauniešu norāda, ka nekad nav veikuši brīvprātīgo darbu, bet vēl vairāk 92% norāda, ka nekad nav piedalījušies politiskajās apspriedēs pašvaldībās vai valsts pārvaldē, kā arī 83% nekad nav kontaktējušies ar nevienu politisko personu.² Šādi rādītāji norāda uz to, ka nereti jaunieši nemaz nezina, kas ir pilsoniskais un politiskais aktīvisms, neredz tam jēgu un ietekmi, jo tie savā ikdienā – skolā, ģimenē – nesastopas ar reāliem piemēriem, kas veicinātu interesi par pilsonisko aktīvismu un palīdzētu izprast tā būtiskumu. Attiecīgi šie rādītāji sasaistās arī ar citiem atslēgas vārdiem, kas dzirdami no jauniešiem, kuriem pilsoniskais aktīvisms ir svešs – politiķi ir nesasniedzami, viss jau tā pat ir slikti un es neko nevaru ietekmēt, tas mani nesaista un citi, kas atspoguļojas jauniešu demotivācijā iesaistīties dažādās iniciatīvās un pasākumos.

Jauniešu zemās zināšanas par politisko aktīvismu un politiku kopumā atspoguļojas arī testā, ko pētījuma īstenotāji lūdza aizpildīt skolēniem, ar ko tika plānots veikt tālāku pētniecības darbu. Zināšanu pārbaudes testu aizpildīja 199 skolēni no Engures vidusskolas un Dobeles Valsts ģimnāzijas vecumā no 15 līdz 18 gadiem. Tests sastāvēja no atvērta tipa jautājumiem par

¹ European data. 30.09.2023. *Understanding youth engagement in Europe through open data.* <https://data.europa.eu/en/publications/datastories/understanding-youth-engagement-europe-through-open-data>

² Sabiedrība par atklātību – Delna. 2021. *Jauniešu pilsoniskā līdzdalība demokrātiskā sabiedrībā.* 2-3.lpp

politisko sistēmu Latvijā. Pirmais tests tika veikts 2023. gada maijā. Tā mērķis bija novērtēt jauniešu esošās zināšanas par politisko sistēmu Latvijā un to izpratni par pilsonisko aktīvismu. Tests skolēniem tika dalīts vairākās daļās: Saeima, Latvijas prezidents, Ministru kabinets, Pašvaldība, kā arī jauniešu viedoklis par politiku un tās lomu skolās.

Pēc testa aizpildīšanas var secināt, ka jaunieši zina vispārpieņemamas lietas, piemēram, 81,41% no respondentiem zina, cik Saeimā tiek ievēlēti deputāti, 56,28% zina, kā tiek ievēlēts Latvijas Valsts prezidents, 77,89% zina, kas ir jāņem līdzi dodoties vēlēties.³ Tomēr satraucoši ir citi rādītāji, kas parāda, ka jauniešu zināšanas par politiku kopumā ir ļoti zemas.

Uz jautājumu “Cik partijas var kandidēt vēlēšanās?” pareizi atbildēja tikai 19.1% no jauniešiem. Atkal lielākā daļa jaunieši kļūdoties izdara kādu minējumu, visbiežāk tas ir ap 18 vai 20. Var tikai pieņemt, ka tas ir neseno Saeimas vēlēšanu ietekmē. Šis tikai parāda, ka jauniešiem skolā jā māca arī citiem pašsaprotamas lietas.

Cik partijas var kandidēt vēlēšanās?

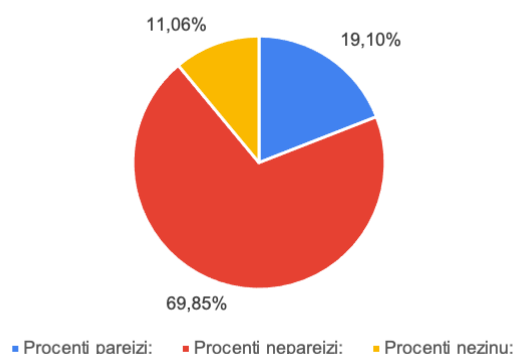

Diagramma nr.1 “Cik partijas var kandidēt vēlēšanās?”

Arī nākamā diagramma parāda to, ka vairāk nekā pusei jauniešu ir nepietiekamas zināšanas, lai pat piedalītos politisko procesu izpētē. Pirms vēlēšanām vienmēr tiek runāts par partiju reitingiem un iespējamiem procentiem. Ja jauniešs nezina, ka partijai nepieciešami 5% lai tiktu Saeimā tad viņam šis neko neizteikts un viņiem nebūs iespēja iesaistīties, jo viņiem pat nav pamata izpratne par to kā Saeima tiek ievēlēta. Jaunieši, kas kļūdījās šajā jautājumā lielākoties atbildēja 50%, 20% 15% u.t.l.

³ “Klubs “Māja” – jaunatne vienotai Eiropai” organizētais tests par jauniešu zināšanām politikā Dobeles Valsts ģimnāzijā un Engures vidusskolā 2023. gada maijā

Cik % ir nepieciešami, lai partija tiktu Saeimā?

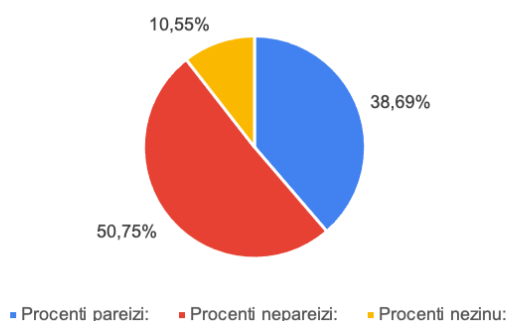

Diagramma nr.2 "Cik % nepieciešami, lai partija tiktu ievēlēta Saeimā?"

Uz jautājumu "Kas var atlaist Saeimu" jaunieši lielākoties atbildēja neprecīzi, kas tikai liek noprast, ka situācijā, kad jaunieši vēlēšies, lai Saeima tiek atlaista, viņiem nebūs skaidrība kā to izdarīt. Lielākā daļa no jauniešiem, kas kļūdījās izdarīja minējumu, ka Saeimu var atlaist tikai prezidents vai ministru kabinets. Šis tikai parāda to, ka jauniešiem var būt zināmas ekspektācijas pret prezidentu, kuras viņš vienkārši pēc likuma nevar izpildīt, bet tai pat laikā jaunieši nepazinās savas tiesības un iespējas ietekmēt politiskos procesus demokrātiskā valstī. Atbilde uz šo jautājumu kaut kādā ziņā arī sasaistās ar izplatītu domu sabiedrībā, ka viss ir slikti, pie visa vainīga valdība u.t.l., bet daudzi nav gatavi vai pat nezina kā to mainīt un kādas tiesības iesaistīties valsts veidošanas procesos ir tās pilsoņiem.

Kas var atlaist Saeimu?

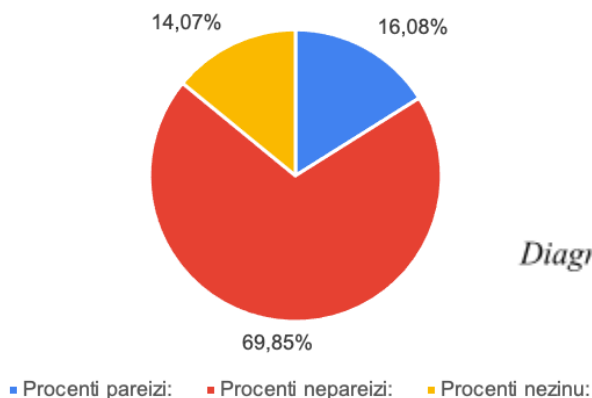

Diagramma nr.3 "Kas var atlaist Saeimu"?

Jautājumā "Kas pilda prezidenta pienākumus, kad tos nespēj darīt pats prezidents?" vispildīgāk parādās situācija kurā jaunieši min vairāk nekā zina lietas par politiku. tikai 2,5% no jauniešiem zināja, ka Valsts prezidenta pienākumus pilda Saeimas priekšsēdētājs. Tikai 10,05% no jauniešiem atbildēja ka nezina, vai atstāja tukšu, bet lielākā daļa izdarīja minējumu, ka šos pienākumus veic Ministru prezidents. Šī jautājuma dati parāda to, ka jaunieši politikas vidē

uzturas vairāk ar minēšanas palīdzību, papildus tam ne viens vien minējums bija, ka pienākumus veicot prezidenta vietnieks, vai viceprezidents.

Kas pilda prezidenta pienākumus, kad tos nespēj darīt pats prezidents?

Diagramma nr.4 “Kas pilna prezidenta pienākumus, kad tos nespēj darīt pats prezidents?”

Jautājumā “Kādu lomu pilda Ministru prezidents?” atbildes skaidri parāda, ka jauniešiem nav pilnīga izpratne par Ministru prezidenta lomu politikā. tikai 15,58% no jauniešiem spēja atbildēt, ka Ministru prezidents atbild par ministru kabinetu, lielākā daļa no jauniešiem vai nu nespēja atbildēt uz jautājumu (30,15%) vai arī izdarīja dažādus minējumus: “palīdz prezidentam, ievēl Saeimu, palielina sev algas”. Jautājumos par ministru kabinetu no jauniešiem bija izjūtamās ļoti negatīvas emocijas un pat naidis. Šis skaidrojams arī ar ģimenes lomu un attieksmi jauniešu viedokļa formulēšanā par politiku kopumā, ja ģimenē negatīvi izsakās par valstī notiekošo, tad arī jauniešiem veidosies negatīvas asociācijas, nemaz neiedziļinoties un neizprotot politiskos procesus sīkāk. Satraucošs ir arī lielais “nezinu” skaits, kas parāda to, ka jauniešiem nav izpratnes par valsts vadošo institūciju funkcijām.

Kādu lomu pilda Ministru prezidents?

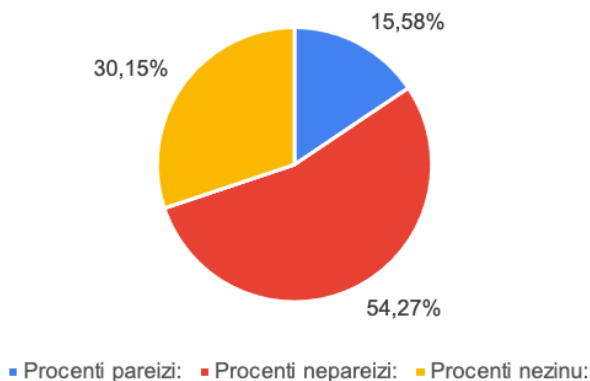

Diagramma nr.5 “Kādu lomu pilna Ministru prezidents?”

Mērķis jautājumam “Cik daudz vēlēšanu apgabali ir pašvaldību vēlēšanās?” bija pārbaudīt, vai jaunieši zina kā tiek uzskaitīti vēlēšanu apgabali, jo tas parādītu, vai jaunieši saprot kā strādā pašvaldība. Ņemot vērā, ka skolēni, kas pildīja šos testus ir no reģioniem, viņiem vajadzētu zināt kādi deputāti atbild par viņu pašvaldību. Lielākā daļa jauniešu, kas kļūdījās savā minējumā rakstīja, ka ir 5 vēlēšanu apgabali, droši vien jaucot informāciju ar Saeimas vēlēšanām.

Cik daudz vēlēšanu apgabali ir pašvaldību vēlēšanās?

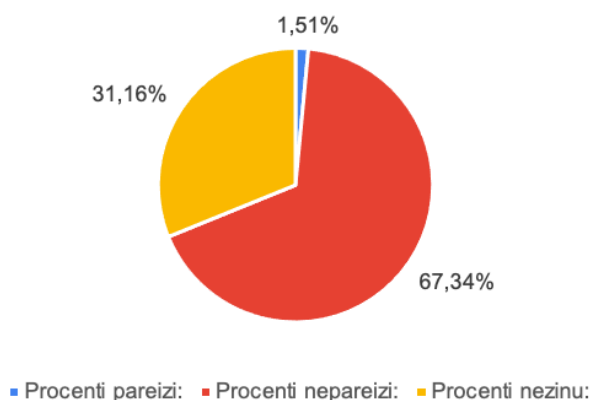

Diagramma nr.6 “Cik daudz vēlēšanu apgabali ir pašvaldību vēlēšanās?”

Uz jautājumu ”Kā sauc pašvaldības ievēlēto institūciju?” kas cilvēkiem, kas ir informēti par savas pašvaldības darbu, šķistu vienkāršs, bet jauniešiem, kas nav informēti par pašvaldību vēlēšanām šis jautājums šķitīs pilnīgi neloģisks. Tas atspoguļojas arī jauniešu rezultātos, puse (50.25%) no jauniešiem neatbildēja, vai atbildēja, ka nezina atbildi uz šo jautājumu. Šie dati parāda, ka vairums skolēnu vidusskolā nezina deputātus savā pašvaldībā, vai pat pamata informāciju par Domi.

Kā sauc pašvaldības ievēlēto institūciju?

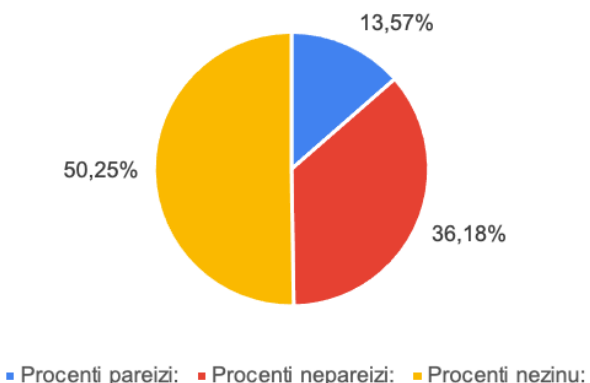

Diagramma nr.7 “Kā sauc pašvaldības ievēlēto institūciju?”

Kā norāda testa rezultāti arī uz jautājumu “Kā sauc vietni, kur var uzzināt visu informāciju par vēlēšanām?” redzama jauniešu nezināšana par drošajām vietām, kur var uzzināt informāciju par vēlēšanu gaitu. Tā ir galvenā informācija, kas pilsonim būtu jāzina vēlēšanu laikā. Liela daļa jauniešu minēja Saeima.lv, kas arī ir droša vietne, bet tā nav vieta, kur uzzināt par vēlēšanām, it īpaši tām, kas nesaistās ar Saeimas darbu. Iespējams šī atbilde norāda arī uz to, ka jaunieši ikdienā vairāk dzird tikai par Saeimas vēlēšanām, kas var būtiski ietekmēt to vēlmi doties vēlēt arī pašvaldību un Eiropas Parlamenta vēlēšanās, ko iespējams tie neuzskatīs par tik būtiskām. Vairāki jaunieši vienkārši izdomāja dažādas vietnes, kas viņuprāt varētu būt uzticamas, kas arī tikai parāda to, ka par šīm lietām ir nepieciešams runāt ar jauniešiem.

Kā sauc vietni, kur var uzzināt visu informāciju par vēlēšanām?

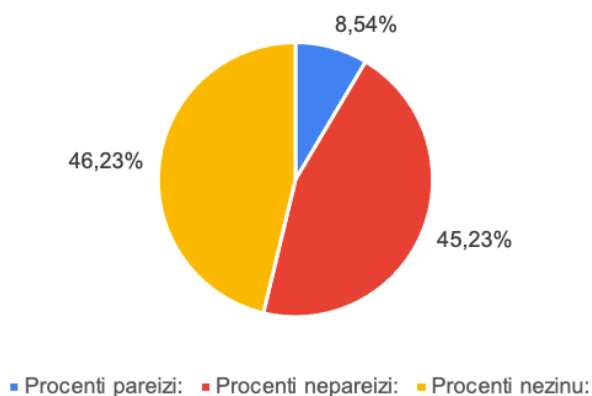

Diagramma nr.8 “Kā sauc vietni, kur var uzzināt visu informāciju par vēlēšanām?”

Uz jautājumu “Kas pieņem likumu” pareizo atbildi zināja vien aptuveni puse respondentu. Tas norāda uz to, ka jaunieši neizprot pamata būtību valsts politiskajai sistēmai. Daudzi jaunieši savās atbildēs norādīja, ka to dara prezidents vai ministri, parādot, ka nesaprot atšķirības katram no Latvijas politiskās vides spēlētājiem. Tas rada būtiskas bažas, jo ja jaunieši nezina kā tiek pieņemti likumi valstī, tas var veicināt korelāciju arī nākotnē ar tādām domā ka “valstij par sabiedrību ir vienalga”, “man jau tā pat nav nekādas ietekmes” utt., jo principāli šie jaunieši nemaz nezina, kā ietekmēt lēmumpieņemšanas procesus un kur vērsties. Pozitīvi, tomēr ir tas, ka atšķirībā no citiem grafikiem šajā bija lielākais pareizo atbilžu skaits.

Kas pieņem likumu?

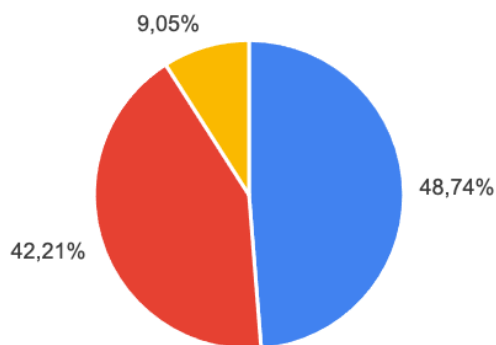

Diagramma nr:9 "Kas pieņem likumu?"

■ Procenti pareizi: ■ Procenti nepareizi: ■ Procenti nezinu:

Testa noslēgumā tika uzdoti arī dažādi jautājumi, kuriem nevar novērtēt pareizās vai nepareizās atbildes, bet gan noprast kopējās jauniešu izjūtas par politiku. Kā viens no noslēdzošajiem jautājumiem bija "Vai Tev ir iespējas ierosināt pārmaiņas valstī, ja jā, tad kā?" No kuriem tikai 28,14% iesniedza tādas atbildes, kas lika saprast, ka jaunieši tic savai spējai ietekmēt valstī notiekošos procesus. Galvenās atbildes, kas rezonēja bija – iesaistīšanās protestos, doties vēlē, iesniedzot savas idejas pašvaldībā, iesniedzot Mana Balss iniciatīvas, sazināties ar deputātiem. Tomēr diemžēl lielāka daļa jauniešu tomēr netic savai spējai ierosināt pārmaiņas valstī vai tic, ka tāda atbildība iestājas vien ar 18 gadu vecumu, kad tiek piešķirtas vēlēšanu tiesības.⁴

Kopumā testā sniegtās jauniešu atbildes norāda uz to, ka jauniešiem nav pietiekamas zināšanas pat pamata informācijā, kas skar politisko sistēmu Latvijā, vēlēšanas un dažādas institūcijas. Tas norāda uz to, ka skolās trūkst mācību saturs un materiāli, kur tiktu vairāk analizētas un apspriestas pilsoniskā un politiskā aktīvismā tēmas. Testa beigās tika uzdoti dažādi atvērtie jautājumi par jauniešu sajūtām par politiku. Lielākā daļa norādīja, ka tos nemaz neinteresē politika, tā ir garlaicīga. Arī paši jaunieši atzīstas, ka to zināšanas par politiku ir zemas, ikdienā neseko tai līdz, tikai reizēm dzird, ko par politiku runā vecāki vai kādi citi pieaugošie, arī skolotāji, ko jaunietis uztver kā paraugu. No 199 respondentiem tikai 11 jaunieši apgalvoja, ka ikdienā seko līdz politikai ziņās vai masu mediju portālos pēc pašu iniciatīvas. Lai gan jaunieši ikdienā neinteresējas par politiku, aptaujas dati liecināja, ka tie tomēr uzskata par svarīgu, ka šāds priekšmets tiem mācīts skolās. Jaunieši uzvēra, ka gribētu zināt kā strādā valsts, likumi utt., bet nemeklētu šo informāciju pēc savas iniciatīvas, kā arī tiek uzsvērts, ka šīs

⁴ Klubs "Māja" – jaunatne vienotai Eiropai" organizētais tests par jauniešu zināšanām politikā Dobeles Valsts ģimnāzijā un Engures vidusskolā 2023. gada maijā

zināšanas būtiski noderētu nākotnē.⁵ Tas liek secināt, ka jauniešiem ir interese un tie apzinās, ka politikas izprašana ir būtiska valstiska pilsoņa īpašība, tomēr tie paši neies un neinteresēsies par politiku un necentīsies to izprast pēc savas iniciatīvas. Nereti tā asociējas ar negatīvām emocijām, to nemaz nesasaistot ar apziņu par pilsonisko aktīvismu un nesaredzot sasaisti starp valsti un pilsoni un pilsoņa spējām ietekmēt valsti, kas ir tik būtisks aspekts demokrātiskas valsts veidošanas procesā.

1.2.JAUNIEŠU ZEMĀS POLITISKĀS IZGLĪTĪBAS IEMESLI

Zemajai jauniešu izpratnei par politiskajiem procesiem, tai skaitā arī pilsonisko aktīvismu un viņu pienākumiem, ir vairāki ietekmējošie faktori. Jauniešu interese un viedoklis par politiskajiem procesiem veidojas jau ģimenē, vēlāk attīstās skolā un pārējā dzīvē. Ņemot vērā to, ka kopumā Latvija ir salīdzinoši pilsoniski pasīva, liela loma šo vērtību iedzīvināšanā jauniešos ir tieši skolai. Tomēr diemžēl pēc Ascendum 2023. gada pētījuma datiem 36.2% jaunieši pauž viedokli, ka tie nejūtas kā nozīmīga sabiedrības daļa, bet lielākajai daļai jauniešu rūp pārmaiņas tikai savā iekšējā draugu un ģimenes lokā. Lielākoties kā piemēri jauniešu pasivitātei ir bailes kļūdīties, tie nejūt piederību savai kopienai, tos neinteresē, kas notiek pasaulē.⁶ Pie šādiem secinājumiem tika nonākts arī šī pētījuma ietvaros, runājot ar jauniešiem un apzinot to pasivitātes galvenos iemeslus.

Būtisks faktors, kas neveicina jauniešu iesaisti un to par degradē jau arī aktīvo jauniešu vidū ir to ierobežotās līdzdalības iespējas. Jaunieši bieži vien jūtas kā dekorācija, tie netiek pietiekami integrēti dažādos lēmumpieņemšanas procesos, to viedoklis - ignorēts.⁷ Lai mazinātu šo sajūtu būtisks ir tieši vecāku un skolas atbalsts, kas rada pārliecību, ka jauniešis ir nozīmīga sabiedrības daļa. Izglītības sistēma Skola 2030 balstās kompetenču izglītībā, kas savā veidā jauniešiem tieši arī iemāca caur dažādiem piemēriem apgūt dažādas prasmes, tai skaitā arī politiku. Tomēr pētījuma gaitā secināts, ka jaunā izglītības sistēma politikas un pilsoniskās līdzdalības jautājumiem pieskaras ļoti virspusēji.

Intervijā vēstures un sociālo zinību skolotāju biedrības prezidente Baiba Atmane norāda, ka jaunajā Skola 2030 izglītības sistēmā priekšmetam “sociālās zinības un vēsture”, kurā tiek apvienoti tādi priekšmeti kā vēsture, filozofija, psiholoģija, tiesības, politika, ētika un reliģija, gadā tiek atvēlētas vien 245 mācību stundas. Pie tik minimāla stundu skaita nav iespējams apgūt

⁵ *Ibid.*

⁶ Ascendum. 2023. *Pētījums “Latvijas jauniešu pilsoniskā iesaiste: šķērslis un iespējamie risinājumi”* 15 lpp

⁷ *Ibid.* 16-17 lpp

visus augstāk minētos priekšmetus, ir jāsamazina saturs, lai veidotu balansu, tomēr beigu beigās viss tā pat ir atkarīgs no skolotāju kapacitātes un interesēm, kā rezultātā nereti sociālo zinību skolotājs māca padziļinātāk to sociālo zinību priekšmetu, kurā pats jūtas ērtāk, citiem neveltot tik daudz laika vai apskatot minimāli. Respektīvi, ja šo mācību priekšmetu pasniedz ekonomikas skolotājs, tad neskatoties uz piedāvāto mācību saturu var rasties situācija, ka jauniešiem daudz padziļinātāk tiek mācīta ekonomika, bet netiek pievērsta tiek liela uzmanība politikai, filozofijai un citiem mācību priekšmetiem. B. Atmane uzskata, ka pie šādas sistēmas, kad vienā mācību priekšmetā ir iekļautas tik daudz mācību stundas, tiek atņemta skolēniem nākotne. Skolotājs fiziski nevar izņemt visus mācību priekšmetus, kas atrodas zem “sociālajām zinībām un vēstures”, bet tai pat laikā skolotājs arī nezina, kas būs eksāmenā, līdz ar to visam sanāk pieskarties virspusēji.⁸ Tieši skolām ir būtiska ietekme uz jauniešu intereses veicināšanu par pilsonisko un politisko aktīvismu, radot izpratni, kā arī skolotājam esot kā paraugam, kuram jaunieši var līdzināties, tomēr, ja pats skolotājs nespēj jauniešiem pārlicinoši un atraktīvi izstāstīt mācību saturu, tai skaitā arī par pilsonisko un politisko aktīvismu, arī jauniešiem neradīsies nekāda veida pārlicība un interese.

Skolotāji ir būtiska atslēga tajā, lai veicinātu jauniešiem izpratni un vēlmi iesaistīties pilsoniskajās aktivitātes. Tomēr, ja pats skolotājs nav pilsoniski aktīvs, radošs, atraktīvs, tas nespēj arī izdomāt inovatīvas pieejas, kā mudināt jauniešus, tad arī jauniešiem nerodas nekāda veida priekšstats un zināšanas. Kā vienu no lielākajiem trūkumiem B. Atmane min mācību materiālu trūkumu, kā rezultātā skolotājiem pašiem ir jādomā jaunas metodes, kā jauniešus izglītot interaktīvā un tiem saistošā veidā. Esošais mācību saturs ir ļoti virspusējs, kas galvenokārt fokusējas uz jēdzienu skaidrošanu, nevis padziļinātāku tēmu apguves. Tas jauniešiem nav saistoši.⁹ Jaunieši vēlas apgūt mācību saturu interaktīvi, ar piemēriem un sasaisti ar realitāti. Šādu pieeju piedāvā skola 2030, tomēr atvēlētās stundas sociālajām zinībām un vēsturei, kas ir tik būtisks mācību priekšmets, lai veicinātu jauniešos pilsoniskuma apziņu, nav pietiekamas, lai to apgūtu kvalitatīvi.

⁸ Autoru intervija ar B. Atmani Jelgavas Valsts Spīdolas ģimnāzijā 2024. gada 11. janvārī

⁹ Autoru intervija ar B. Atmani Jelgavas Valsts Spīdolas ģimnāzijā 2024. gada 11. janvārī

2.JAUNIEŠU POLITISKO ZINĀŠANU VECINĀŠANA AR METODISKĀ MATERIĀLA PALĪDZĪBU

Lai veicinātu jauniešu izpratnes un zināšanu palielināšanu par Latvijas politisko sistēmu un pilsonisko aktīvismu kopumā, tika izstrādāti divu veidu metodiskie materiāli – skolotājiem un skolēniem (skatīt 1. pielikumu). Skolēnu materiālos tika iekļauta teorija par Saeimu, Ministru kabinetu, Latvijas Valsts prezidenta un pašvaldību darbu, lomām un pienākumiem. Teorētiskā informācija tika pasniegta vienkāršotā veidā, lai jauniešiem nebūtu problēmu to uztvert un lai tie apgūtu pamata zināšanas par politisko sistēmu Latvijā. Jauniešu materiāla ir iekļauta arī neskaidro terminu vārdnīca, kas iekļauj dažādus bieži vien politiskajā vidē lietotus terminus, ko iespējams jauniešiem līdz galam neizprot. Vārdnīca ietver tādus terminus kā “Saeimas kārtības rullis”, “Saeimas komisijas”, “mandāts”, “amnestija” un citus. Tā pat arī materiāla beigās jauniešiem ir pieejams zināšanu pārbaudes tests ar desmit jautājumiem, kur jaunieši var pārbaudīt savas zināšanas pēc materiāla izlasīšanas. Pareizās atbildes var pārbaudīt vai nu skolotājs vai jauniešs pats, noskenējot kvadrātkodu, kas atrodas materiāla beigās.

Metodiskais materiāls skolotājiem, veidots balstoties uz informāciju no skolēnu metodiskā materiāla. Skolotāju materiāls iekļauj 15 dažāda veida neformālās izglītības aktivitātes, ko izspēlēt ar jauniešiem stundu laikā. Aktivitātes arī ir sadalītas pa tēmu blokiem – Saeima, Ministru kabinets, Latvijas Valsts prezidents, pašvaldības un dažādi. “Dažādi” ietver aktivitātes, ka vai nu ietver vairākus politiskās sistēmas elementus kopā, vai arī ir visaptverošas par dažādām tēmām, kas veido izpratni gan par politisko sistēmu, gan pilsonisko līdzdalību. Katrai aktivitātei ir gan norādīts cik daudz laika tā aizņems, cik dalībnieki ir nepieciešami un kādam vecuma posmam paredzēta. Tā pat ir norādīts arī aktivitātes mērķis un nepieciešamie materiāli. Liela daļa nepieciešamo materiālu ir jau izveidoti un atrodas materiāla pielikumā, lai skolotājs var tiem viegli piekļūt, izprintēt un dot saviem skolēniem. Tā pat arī katrai aktivitātei detalizēti ir aprakstīta tās norises gaita un beigās arī atgriezeniskās saites jautājumi. Mācību metodiskais materiāls tika pielāgots Skola 2030 vajadzībām un mācību formātam, ar domu, lai skolotājam nebūtu jātērē lieks laiks un resursi, domājot un pielāgojot dažādas aktivitātes, bet gan tās būtu viegli pieejamas ar visiem nepieciešamajiem jautājumiem un resursiem.

Izstrādātie metodiskie materiāli pēc testa aizpildīšanas tika implementēti skolās, sadarbībā ar sociālo zinību un vēstures skolotājiem. Sākotnēji bija paredzēts, ka materiāli tiks intensīvi semestra gaitā izmantoti Dobeles Valsts ģimnāzijā, Engures vidusskolā un Siguldas Valsts ģimnāzijā, tomēr pētījuma gaidā sastapāmies ar zināmām problēmām – kā skolotāju

nomaiņu un kapacitātes trūkumu, kā rezultātā metodiskie materiāli intensīvi tika izmantoti tikai Dobeles Valsts ģimnāzijā, kur arī tika veikts tālākais pētījums par jauniešu zināšanu izmaiņām pēc šo metodisko materiālu implementēšanas.

2.1. METODISKO MATERIĀLU IMPLEMENTĒŠANA DOBELES VALSTS ĢIMNĀZIJĀ

Dobeles Valsts ģimnāzijā darbs ar metodiskajiem materiāliem ilga vienu semestri, sākot no 2023. gada septembra līdz decembrim. Šī semestra laikā tika izskatītas un izmēģinātas 6 no 15 aktivitātēm – Bingo Loto Tralalā, politiskās ideoloģijas randiņi, divas reizes likumprojektu mākslinieks, valsts budžeta pārvaldnieks un problēmas manā pašvaldībā. Šo aktivitāšu laikā jaunieši gan padziļināti apguva politiskos jēdzienus, izprata politiskās ideoloģijas, izprata likumdošanas ceļu, kā arī izprata, kā jaunieši var ietekmēt lēmumus savā pašvaldībā un mainīt vidi sev apkārt, kas ir pirmais solis ceļā uz aktīvu un pilsonisku sabiedrību.

Kopumā Dobeles Valsts ģimnāzijas skolotāja Aija Prokopova visas izspēlētās aktivitātes vērē baļļu skalā no 7 līdz 10. Tiek minēts, ka aktivitātēm kā “likumprojektu mākslinieks” nepietika laiks, kas radījis būtiskus šķēršļus, lai visi skolēni varētu noprezentēt savas prezentācijas un aktīvi iesaistīties visos aktivitātes procesos. Kopumā skolotāja aktivitātes vērtē kā ļoti vērtīgas, tās ļāva jauniešiem pavērsties uz politiskajiem procesiem arī no cita spektra. Piemēram, aktivitātē “valsts budžeta pārvaldnieks” jaunieši mācījās norobežoties no sava personīgā viedokļa, veltīja laiku, lai iedziļinātos pasaules un Latvijas aktuālajos notikumos. Tā pat arī šo aktivitāšu laikā daļa jauniešu pirmo reizi iepazinās ar Saeimas mājaslapu, uzzinot vērtīgu informāciju par Saeimas darbību un deputātiem. “Politisko ideoloģiju randiņi” arī bija būtiska aktivitāte, lai jauniešos radītu izpratni par politisko ideoloģiju plašo spektru un izprastu, kura no ideoloģijām visvairāk atbilst tieši viņu vērtībām. Ietekmīga bija arī aktivitāte “Problēmas manā pašvaldībā”, kas ļāva jauniešiem iedziļināties viņu pašvaldības (Dobeles) komiteju darbā, problēmās un aktualitātēs, kā arī spēt piedāvāt problēmām aktuālus risinājumus.¹⁰

Skolotāja Aija secina, ka jauniešiem nav izpratnes par dažādiem politiskiem terminiem. Vairākus terminus jaunieši bija dzirdējuši iepriekš, bet tiem nebija dziļākas izpratnes par to nozīmi, tādēļ tāda aktivitāte kā “Bingo Loto Tralalā” veicināja būtiski jauniešu izpratni par politiskajiem terminiem, kas ir pamats uz kā balstīt plašāku izpratnes veidošanos. Īpaši interesants jēdziens jauniešiem šķita termins “mīkstais mandāts” – kas tas ir, vai tāds ir

¹⁰ Dobeles Valsts ģimnāzijas skolotājas Aijas Prokopovas atziņas par Klubs “Māja” radītajiem metodiskajiem materiāliem pēc to implementēšanas darbā ar skolēniem.

nepieciešams utt, jo pēc jauniešu uzskatiem ievēlētajiem deputātiem ir jāpilda tautas griba, nevis jāieņem amati valdībā. Būtiskas bija arī aktivitātes par politiskajām ideoloģijām, kas ļāva tās izprast dziļāk, tomēr šajā aktivitātē īpaši parādījās jauniešu faktoloģisko zināšanu trūkums, kā rezultātā skolotāja rekomendē, ka nepieciešams papildus apkopojošs materiāls par ideoloģijām. Arī aktivitāte “likumprojektu mākslinieks” veicināja jauniešu izpratni par likumdošanas procesu. Stundas beigās kāds no jauniešiem pat esot izsaucies: “Tagad skaidrs, kādēļ viss notiek tik ilgi”, tomēr pie šīs aktivitātes skolotājam bija jāatvēr vēl viena papildus stunda, lai skolēniem sīki izskaidrotu likumdošanas procesu, jo skolēni paši nespēja to sasaistīt kopā. Izpratni veicināja arī aktivitāte par budžeta veidošanu, kas iekļauj ne tikai politikas, bet arī zināmus ekonomikas pamatelementus un nepieciešamās prasmes. Skolēni pēc mācību stundas atzina, ka budžeta veidošana ir daudz sarežģītāks process, kā viņi to bija iztēlojušies, īpaši gadījumos, kad jārod kompromiss – kādam nauda jāpieliek klāt, bet citam jānoņem nost. Īpaši ietekmīga tieši reģionu jauniešiem bija aktivitāte, kas ļāva izprast pašvaldību darbu. Stundā tika arī izrunāts kā jaunieši spēj sev aktuālus jautājumus novest līdz pašvaldību deputātiem un nodrošināt to, lai deputāti jauniešus uzklausa. Pēc nodarbības jaunieši secināja, ka pārāk maz iesaistās pilsoniskajā aktīvismā un varētu darīt vairāk, lai vecinātu savas pašvaldības attīstību un vidi sev apkārt.¹¹

Lai gan pētījuma gaitā neizdevās izspēlēt visas aktivitātes, kas tika izstrādātas metodiskajā materiālā, var secināt, ka tās aktivitātes, kas ir izmēģinātas ir veicinājušas plašāku izpratni par dažādām politiskajām tēmām, jēdzieniem un procesiem. Skolotāja min, ka vairākās aktivitātēs viņai pietrūka laiks, kas ir būtisks ierobežojums jau tā sablīvētajā mācību saturā, kas gada laikā skolotājiem ir jāpaspēj izņemt. Ir redzams, ka ir nepieciešams atvēlēt vairāk stundu vai arī ārpuskolas darbu, lai kopā ar jauniešiem apskatītu dažādas politiskās tēmas un veicinātu to izpratni, lai izejot no skolas tie būtu atbildīgi, zinoši un aktīvi pilsoņi, kas pārziņa savas valsts sistēmu, savas tiesības un arī pienākumus.

2.2. JAUNIEŠU POLITISKO ZINĀŠANU IZMAIŅAS PĒC METODISKĀ MATERIĀLA AKTIVITĀŠU ĪSTENOŠANAS

Pēc metodisko materiālu aktivitāšu implementēšanas Dobeles Valsts ģimnāzijā, 2023. gada decembrī jaunieši atkārtoti veica to pašu testu, ko 2023. gada maijā, lai būtu iespējams salīdzināt jauniešu zināšanu izmaiņas pirms un pēc metodisko materiālu implementēšanas

¹¹ Dobeles Valsts ģimnāzijas skolotājas Aijas Prokopovas atziņas par Klubs “Māja” radītajiem metodiskajiem materiāliem pēc to implementēšanas darbā ar skolēniem.

(rezultātus pirms skatīt 1. nodaļā). Saistībā ar to, ka Engures vidusskola izstājās no pētījuma un neīstenoja aktivitātes, otro reizi Engures vidusskolas jaunieši testu nepildīja.

Kopumā salīdzinot abu testu rādītājus, lielākajā daļā jautājumu jauniešu zināšanas ir būtiski uzlabojušās. Lai gan joprojām atbildes ir dažādas, kopumā vērojams, ka jauniešiem ir dziļāka un pārliecinošāka izpratne par politiskajiem procesiem Latvijā, kas rada pārliecību, ka šāda veida aktivitātes jauniešiem palīdz. Salīdzinot testā iesniegtās atbildes, interesanti rezultāti atspoguļojās tieši pirmajā jautājumā “Cik deputātus ievēl Saeimā”, kur pareizi atbildēja 72,22% jaunieši, bet pirmajā testā pareizi atbildēja 81,44%. Rādītāju lejupslīde varētu būt izskaidrojama, ka jaunieši šo testu neuztvēra līdz galam nopietni, jo tas netika vērtēts ar atzīmi. Rezonēja tādas atbildes kā “vismaz 3”, “nevienu” u.tml. Savukārt, jautājumā “Kā tiek ievēlēts Latvijas Valsts prezidents” pareizo atbilžu skaits ir būtiski audzis – no 56,28% pareizām atbildēm pirmajā testā, otrajā testā 86,11% jaunieši atbildēja pareizi, kas varētu būt izskaidrojams ar salīdzinoši nesenu notikušajām prezidenta vēlēšanām. Neliels pieaugums redzams arī jautājumā “Kas jāņem līdzi, lai dotos vēlēties”, kur no sākotnējiem 77,89% pareizo atbilžu skaits ir pieaudzis līdz 83,33%.¹²

Jauniešiem ir nedaudz palielinājusies arī izpratne par Saeimas darbu un vēlēšanām, kur iepriekšējo 19,11% vietā uz jautājumu “Cik partijas var kandidēt vēlēšanās” pareizi atbildējuši 36,11%. Jāsecina tomēr, ka joprojām vairāk kā puse nezina pareizo atbildi uz attiecīgo jautājumu, kas pierāda, ka ar jauniešiem ir jāturpina strādāt, lai šāda veida jautājumi neradītu sarežģītības, bet tai pat laikā ir samazinājies atbildes “nezinu” rādītājs, kas liek domāt, ka pat ja jaunieši nezina pareizo atbildi, viņi jūtas pārliecinātāki par savām zināšanām vai minējuma izdarīšanu.

Cik partijas var kandidēt vēlēšanās?

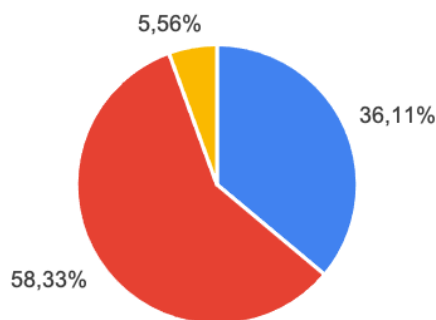

Diagramma nr.10 “Cik partijas var kandidēt vēlēšanās? #2”

■ Procenti pareizi: ■ Procenti nepareizi: ■ Procenti nezinu:

¹² “Klubs “Māja” – jaunatne vienotai Eiropai” organizētais tests par jauniešu zināšanām politikā Dobeles Valsts ģimnāzijā 2023. gada decembrī

Būtisks pareizo atbilžu pieaugums novērojams jautājumā “Cik % ir nepieciešami, lai partija tiktu Saeimā”. Pirmajā testā pareizi atbildēja 32,69%, savukārt jau pēc metodisko materiālu aktīvas implementēšanas, pareizo atbilžu skaits veidoja 58,33%. Kas rada uzskatu, ka jauniešiem var rasties daudz dziļāka izpratne par dažādiem ar politiku saistītiem jautājumiem, ja viņiem to pasniedz interesantā un saistošā veidā. Tā pat kā iepriekšējā jautājumā, arī šeit atbilde “nezinu”, sastāda minimālu procentu skaitu.

Cik % ir nepieciešami, lai partija tiktu Saeimā?

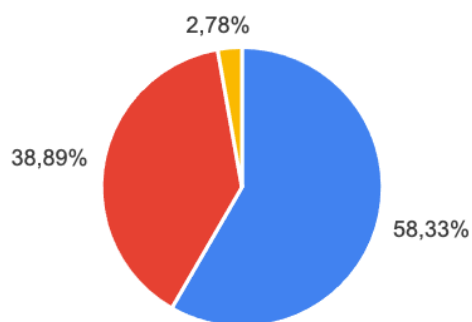

Diagramma nr.11 “Cik % ir nepieciešami, lai partija tiktu Saeimā? #2”

■ Procenti pareizi: ■ Procenti nepareizi: ■ Procenti nezinu:

Positīvs rādītājs arī bija tas, ka 69,44% jauniešu zināja, kad notiek Saeimas vēlēšanas. Tas ļauj cerēt, ka šie jaunieši uz tām arī aizies un nobalsos, jo ja jauniešs zina vēlēšanu laiku un regularitāti, ir lielāka iespējamība, ka tām tuvojoties, viņš pievērsīs tām daudz lielāku uzmanību, vērīgāk apzinās visus kandidātus un partiju sarakstus, kā arī uzskatīs to par savu pienākumu doties vēlē.

Kad notiek Saeimas vēlēšanas?

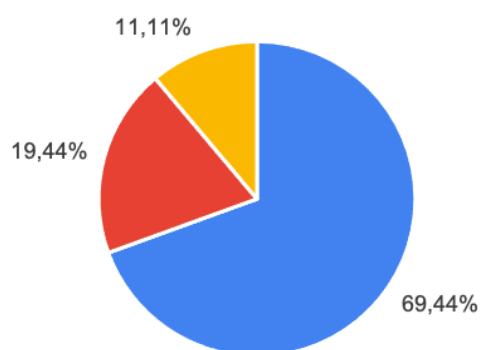

Diagramma nr.12 “Kad notiek Saeimas vēlēšanas?”

■ Procenti pareizi: ■ Procenti nepareizi: ■ Procenti nezinu:

Īpaši lielas izmaiņas novērojamas jautājumā “Kas var atlaist Saeimu”, kur pirmajā testā pareizi atbildēja vien 16,08%, bet otrajā testā pārlicinoši jaunieši zināja pareizo atbildi un

80,56% jaunieši iesniedza pareizo atbildi uz jautājumu. Kā jau tika minēts, tad pētījuma īstenošanas laikā norisinājās ar prezidenta vēlēšanas, tādēļ tēma par prezidenta lomu un pienākumiem bija daudz vairāk apskatīta gan sociālajos medijos, ko jaunieši patērē, gan arī skolās tika pievērsta uzmanība šim jautājumam. Lai gan Dobeles Valsts ģimnāzijā netika īstenota neviena aktivitāte, kas būtu veltīta tieši prezidenta amata pienākumu izprašanai, var secināt, jaunieši tā pat uztver informāciju, būtiski ir tieši viņiem par to stāstīt un radīt ziņkāri pētīt šādus jautājumus tālāk pašiem.

Kas var atlaist Saeimu?

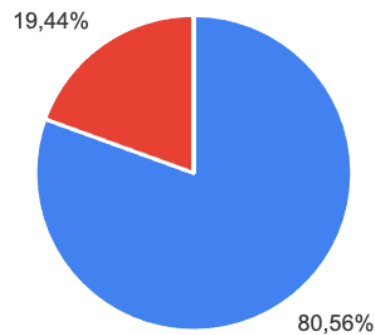

Diagramma nr.13 "Kas var atlaist Saeimu? #2"

■ Procenti pareizi: ■ Procenti nepareizi: ■ Procenti nezinu:

Salīdzinošs zināšanu pieaugums tika novērots arī jautājumā "Kas pilda prezidenta pienākumus, kad to nespēj darīt pats prezidents", lai gan lielāka daļa jauniešu joprojām atbildēja nepareizi, iesniedzot galvenokārt atbildi, ka to dara ministru prezidents, pareizi atbildēja 11,11% jauniešu iepriekšējo 2,51% vietā. Tas parāda, ka ar jauniešiem jāturpina runāt par šādām tēmām un jāskaidro sīkāk atšķirības starp Saeimas priekšsēdētāju un Ministru prezidentu, to atbildībām un lomām valsts veidošanas procesā. Lai gan joprojām lielākā daļa jauniešu atbildēja nepareizi uz jautājumu, neviens neatbildēja ar "nezinu", kas arī ir pozitīvs novērojums.

Kas pilda prezidenta pienākumus, kad tos nespēj darīt pats prezidents?

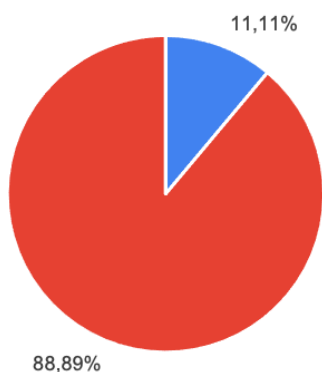

Diagramma nr.14 "Kas pilda prezidenta pienākumus, kad tos nespēj darīt pats prezidents? #2"

■ Procenti pareizi: ■ Procenti nepareizi: ■ Procenti nezinu:

Jauniešiem daudz skaidrāka ir kļuvusi arī Ministru prezidenta loma. Pirmajā testā pareizas atbildes iesniedza vien 15,58%, bet otrajā testā pareizo atbilžu skaits veidoja jau 50%. Jauniešiem ir skaidrs, ka Ministru prezidents viedo ministru kabinetu, vada ministru kabineta darbu, kā arī atbild par izpildvaras nodrošināšanu valstī kopā ar citiem ministriem. Tiesa gan joprojām 11,11% neiesniedza atbildi, kas liecina par to, ka šiem jauniešiem nemaz nav ideju vai viedoklis šajā jautājumā.

Kādu lomu pilda Ministru prezidents?

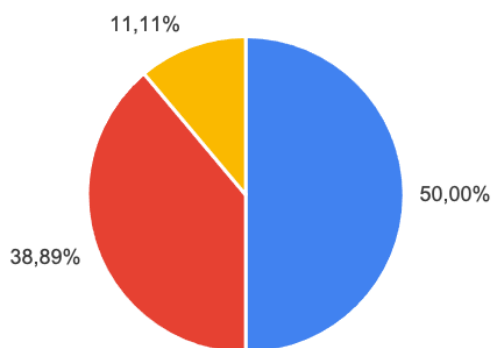

Diagramma nr.15 "Kādu lomu pilda Ministru prezidents? #2"

■ Procenti pareizi: ■ Procenti nepareizi: ■ Procenti nezinu:

Nelielas izmaiņas vērojamas arī jautājumā par vēlēšanu apgabaliem pašvaldību vēlēšanās. Sākotnēji pareizas atbildes iesniedza vien 1,51%, otrā testa laikā pareizo atbilžu skaits veidoja 5,56%. Lai gan pieaugums ir vērojams, tas ir niecīgs. Iespējams jauniešu nespēju atbildēt uz šo jautājumu, veido tā formulējums, kas liek jauniešiem samulst un sajaukt pašvaldību vēlēšanas ar Saeimas, kur biežāk tiek pieminēti vēlēšanu apgabali, jo lielākā daļa nepareizo atbilžu veidoja atbilde 5 apgabali.

Cik daudz vēlēšanu apgabali ir pašvaldību vēlēšanās?

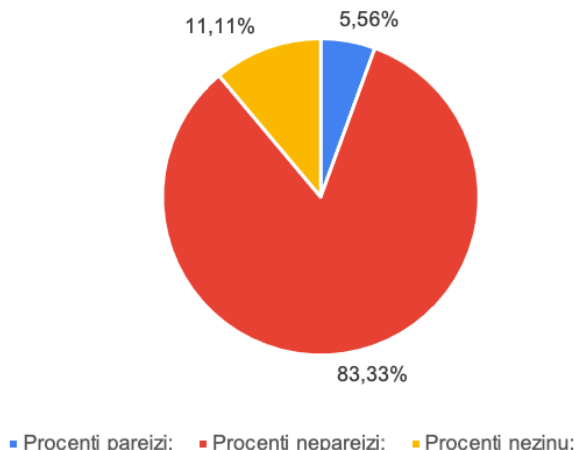

Diagramma nr.16 "Cik daudz vēlēšanu apgabali ir pašvaldību vēlēšanās? #2"

Pozitīvas izmaiņas novērojamas arī jautājumā par ievēlēto pašvaldības institūciju. Sākotnējo 13,57% vietā pareizi ir atbildējuši 27,78% jaunieši. Lai gan zināšanu uzlabojumi ir manāmi, jāsecina, ka joprojām daudzi jaunieši nemaz neatbildēja uz jautājumu, kas liek secināt, ka iespējams jaunieši zina pareizo atbildi, bet tie neizprot jautājuma būtību. Respektīvi – jaunieši zina, kas ir Dome, bet līdz ko jautājums tiek pajautāts nedaudz savādāk, tie samulst un nespēj atbildēt un tiek pieļautas loģiskas kļūdas.

Kā sauc pašvaldības ievēlēto institūciju?

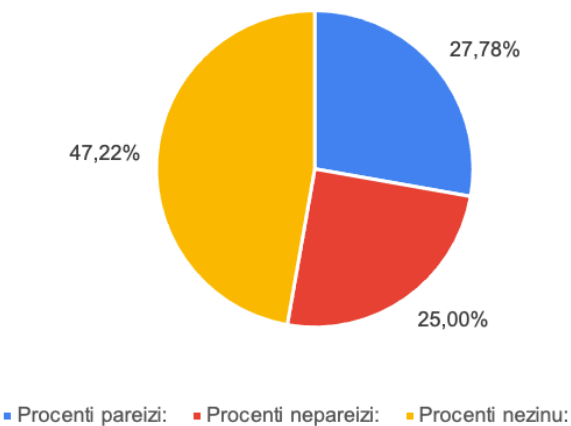

Diagramma nr.17 "Kā sauc pašvaldības ievēlēto institūciju? #2"

Jauniešiem ir palielinājusies arī izpratne par to, kur meklēt informāciju par vēlēšanām. Uz jautājumu "Kā sauc vietni, kur var uzzināt visu informāciju par vēlēšanām" pareizi ir atbildējuši 13,89%, sākotnējo 8,54% vietā. Diemžēl joprojām vairāki jaunieši atbildēja nepareizi, iesniedzot tādas atbildes kā google.com, Saeima.lv, vēlēšanas.lv un citas, kā arī gandrīz trešā daļa jauniešu nemaz neiesniedza atbildi uz šo jautājumu.

Kā sauc vietni, kur var uzzināt visu informāciju par vēlēšanām?

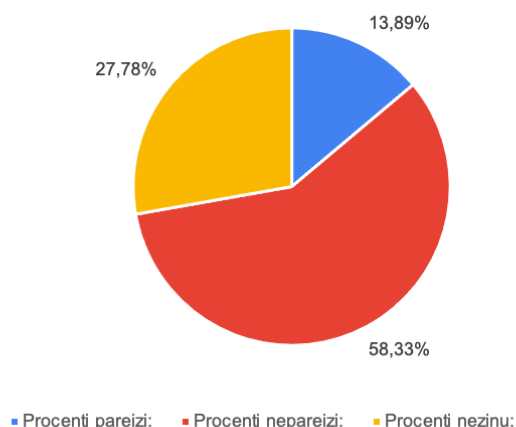

Diagramma nr.18 "Kā sauc vietni, kur var uzzināt visu informāciju par vēlēšanām? #2"

Visbeidzot jautājumā – "Kas pieņem likumus", jauniešu zināšanas ir uzlabojušās no 48,77% uz 66,67%. Tas liecina par to, ka sestajai daļai jauniešu ir radusies izpratne un zināšanas par likumdošanas procesu, kā tas tiek organizēts un kādēļ tas ir tik sarežģīts. Pareizi atbildot uz šo jautājumu, arī veicina jauno apziņu par savām tiesībām un pienākumiem, jo kā pilsoņi tie ir spējīgi ietekmēt likumdošanas procesu, ne tikai ievēlot Saeimas deputātus, bet arī iesniedzot savas iniciatīvas, piedaloties publiskajās apspriedēs u.tml.

Kas pieņem likumu?

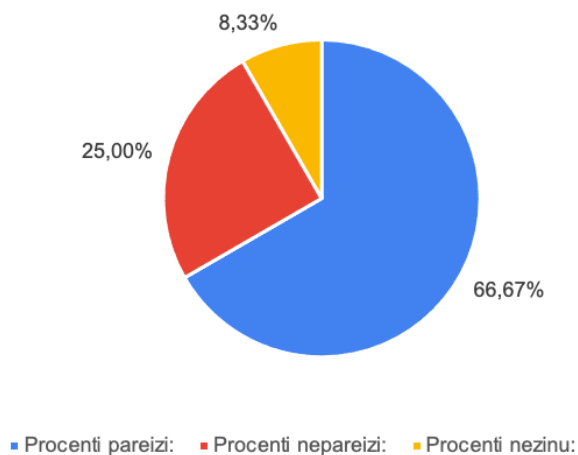

Diagramma nr.19 "Kas pieņem likumu? #2"

Salīdzinājumā ar pirmā testa atbildēm, otrajā testā ir novērojams jauniešu zināšanu pieaugums, ko var vērtēt pozitīvi. Liela daļa sniegto atbilžu liecina, ka jauniešiem ir radusies dziļākā izpratne par politisko sistēmu Latvijā pēc intensīvāku šo tēmu apguves pēdējā semestra laikā. Pieaugums novērojams arī jautājumā "Vai Tev ir iespējas ierosināt pārmaiņas valstī", kur 50% jauniešu uzskata, ka tādas ir, kas arī ir būtisks pieaugums no pirmā testa rezultātiem, kur

vien 28,14% jauniešu tā uzskatīja.¹³ Noteikti jauniešu zināšanu uzlabojumam kā vienu no faktoriem var minēt skolotāju, kura ne tikai īstenoja metodiskā materiāla aktivitātes, bet aktīvi jauniešiem stāstīja arī par citām tēmām, jo kā jau tika apskatīts iepriekš, semestra laikā nebija iespējams apskatīt visas aktivitātes, bet jauniešu zināšanu pieaugums ir vērojams gan par pašvaldībām, gan Saeimu, Ministru kabinetu un prezidentu. Līdz ar to var secināt, ka ir būtiski, ja tiek atvēlēts zināms laiks tēmu apguvei par politisko sistēmu un pilsonisko aktīvismu, lai jauniešiem rastos dziļāka izpratne, interese un tie saprastu arī savu vietu un nozīmi valsts veidošanas procesā.

2.3. JAUNIEŠU VIEDOKLIS PAR POLITIKAS MĀCĪBU SKOLĀS – FOKUSGRUPU ANALĪZE

Pēc otrā testa aizpildīšanas un pusgadu pēc tam, kad jaunieši stundās sāka padziļinātāk mācīties par politiku un politisko sistēmu Latvijā, tika veiktas fokusgrupu intervijas, lai uzzinātu jauniešu domas, idejas un vēlmes attiecībā pret padziļinātāku politikas mācību skolās. Kopā intervētas tika trīs klases, kas ir iepazinušās ar kādu no metodiskā materiāla aktivitātēm.

Jaunieši intervijās uzsver, ka viņiem daudz labāk patīk mācīties, darot praktiskus uzdevumus, nevis tikai, ja ir jāklausās teorija, tomēr jaunieši arī uzver, ka teoriju nevajag izslēgt pilnībā. Aktivitātes, ko jaunieši izspēlēja arī veidoja dziļāku izpratni, kas pēc tam ļāva dziļāk izprast politiskos notikumus par ko stāsta ziņās vai runā vecāki. Jaunieši arī novērtētu, ja skolas ikdienā redzētu vairāk reālas dzīves piemērus.¹⁴ Dažādas citādas mācību metodes, kā debates, spēles utt. ļauj vieglāk uztvert informāciju un attīsta arī papildus dažādas citas prasmes, kā medijpratība, kritiskā domāšana, sava viedokļa aizstāvēšana un pamatošana u.c., kas noder ne tikai skolā, bet arī dzīvē.

Attiecībā uz politikas mācības ieviešanu skolās, jaunieši uzsver, ka tā būtu nepieciešama, tomēr ne padziļinātājā līmenī. Jaunieši labprāt zināšanas par politikas procesiem un sistēmu Latvijā apgūtu optimālajā līmenī, lai par to nav jāraksta eksāmens, bet vienlaikus gūtu zināšanas, kas būtu vērtīgas tālākai dzīvei. Politiku būtu vērtīgi mācīt tieši vidusskolas vecuma jauniešiem – 10. vai 11. klasē, bet ne 12., jo tad jauniešiem ir citas prioritātes, jākārto eksāmeni un jāiestājas augstskolā. Šobrīd Dobeles Valsts ģimnāzijā sociālas zinības un vēsture ir 4 stundas mēnesī. Pāris skolēni, kā arī skolotāja ieteica, ka politikas mācībai būtu jāatvēl nedēļā vismaz viena bloka stunda, jeb 2 mācību stundas, lai jaunieši tiešām varētu ko iemācīties. Esošās mācību stundas,

¹³ “Klubs “Māja” – jaunatne vienotai Eiropai” organizētais tests par jauniešu zināšanām politikā Dobeles Valsts ģimnāzijā 2023. gada decembrī

¹⁴ Fokusgrupas intervijas ar Dobeles Valsts ģimnāzijas skolēniem 2023. gada 20. decembrī.

kas tiek veļtītas politikai, jauniešiem šķiet pārāk retas un maz, kurās nav iespējams visu apgūt un saprast. Citā klasē parādās viedoklis, ka tomēr pietiek ar esošo stundu skaitu, jo skolotāja ļoti daudz runā un māca par politiku un tas šķiet pietiekami. Iesaka veidot ārpuskolas aktivitātes vai pulciņus, kur politiku varētu mācīt padziļinātāk tiem, kuriem tas interesē.¹⁵ Attiecībā uz šo jauniešu atbildi, redzama dziļa sasaiste ar to, ko intervijā teica B. Atmane – skolotāji var būt ļoti dažādi un piepildītājā sociālo zinību un vēstures mācību blokā, skolotājs var izvēlēties, kurš no priekšmetiem ir tuvāks no visiem un to arī pasniegt padziļināti.¹⁶ Attiecīgi Dobeles Valsts ģimnāzijā skolotāja mērķtiecīgi strādāja pēdējo pusgadu ar jauniešiem tieši ar politikas jautājumiem, tādēļ arī jauniešiem var šķist, ka tā ir bijusi pietiekami un neko nevajag mainīt.

Jaunieši atklāj, ka šādas mācību stundas ļāva veidoties dziļākai izpratnei un interesei. Viņi uzskata, ka ja netiek mācīta politika, tad arī vēlāk ir bail iesaistīties kādas organizācijās, jo domā, ka neko nezina un jauniešiem ir bail kļūdzīties. Ja skolas veidotu padziļinātāku izpratni, tad arī vairāk jaunieši saprastu, kādēļ ir svarīgi doties vēlēt vai iesaistīties dažādās organizācijās.¹⁷

Protams, ir arī jauniešiem, kuriem politika neinteresē, tie ar to nesasaista sevi, redz kā ko tālu un neizprotamu. Šādi jaunieši arī neuzskata, ka skolās būtu jā māca politika, pietiek ar to jau kas ir, jo mācību saturs ir pietiekami pieblīvēts un jauniešiem jau pie esošās sistēmas ir grūtības apgūt visu, paspēt izpildīt mājasdarbus un izsekot līdz visiem mācību priekšmetiem. Daži arī atsaucās uz to, ka nevēlas mācīties politiku, jo sabiedrībā pret to ir negatīva attieksme, nevēlas ar to saistīties, jo saredz kā ko sliktu.¹⁸

Jaunieši uzskata, ka politikas stundās noteikti vajadzētu iekļaut praktiskas aktivitātes, grupu darbus, prezentācijas, interaktīvas spēles, lai gūtu praktisku pieredzi un izpratni. Tā pat jauniešiem vērtīgi arī šķiet mācīties ar dažādu videomateriālu palīdzību, kā arī vēlētos, lai uz skolām biežāk brauc dažādi deputāti un jauniešus uzklausa, rīko diskusijas. Lai radītu plašāku izpratni par to, kas notiek pasaulē - jaunieši ierosināja, ka pirms katras mācību stundas nepieciešams noskatīties kādu ziņu fragmentu, lai gūtu priekšstatu par aktuālo, vēlāk kopā klasē to varētu analizēt. Jaunieši neizslēdz arī teorijas nozīmi. Teorijai ir jābūt, lai jaunieši saprastu pamatus uz kā tālāk balstīt savas zināšanas. Teorijā būtu jāiekļauj apskats par valsts iekārtu, dažādi politiskie pamatjēdzieni, ideoloģijas utt. Šādu pieeju, kur apvienotas gan teorētiskās, gan praktiskās nodarbības akcentē arī skolotāja. Teorija ir kā pamats, bet praktiskās nodarbības, veids

¹⁵ *Ibid.*

¹⁶ Autoru intervija ar B. Atmani Jelgavas Valsts Spīdolas ģimnāzijā 2024. gada 11. janvārī

¹⁷ Fokusgrupas intervijas ar Dobeles Valsts ģimnāzijas skolēniem 2023. gada 20. decembrī.

¹⁸ *Ibid.*

kā salikt kopā iegūtās zināšanas un izprast to dziļāku jēgu. Politikas stundās noteikti nevajadzētu iekļaut pārāk lielu sausas informācijas apjomu, likt no galvas mācīties dažādus terminus, bet gan izdomāt alternatīvu veidu, kā tos apgūt, kā arī nevajadzētu uzspiest mācīt politiku visiem, arī tiem, kam tā galīgi neinteresē.¹⁹

Kopumā vērtējot jauniešu atbildes var secināt, ka jauniešos ir intereses par politiku, kā mācību priekšmetu. Jaunieši ļoti novērtē arī dažādas netradicionālas un neformālās izglītības pieejas, kas rada gan interesi, gan izpratni. Tomēr tai pat laikā, jaunieši daudz uzsver, ka mācību saturs jau tā ir ļoti papildīts un ir pamatotas bažas, ka vēl vienam obligātam priekšmetam nebūs vietas, ir daudz mājasdarbi, pārbaudes darbi un jauniešiem ir liela slodze. Jāatzīst, ka pētījuma laikā arī novērojām, ka jaunieši ir ļoti tendēti uz rezultātu un atzīmēm, bieži vien jaunieši nemācās sevis dēļ, bet gan atzīmju dēļ, līdz ar ko iespējams, ka viens kā no veidiem, kā mācīt politiku ir kā ārpusskolas aktivitāte, tomēr tas atkal rada risku tam, ka tie jaunieši, kas par politiku neko nezina un neinteresējas, nemaz neies uz šāda veida pulciņiem un arī neko vairāk neuzzinās par politiku.

¹⁹ *Ibid.*

SECINĀJUMI

Pētījums par politiskās izglītības ieviešanu skolās ļāva izprast būtiskus aspektus ne tikai jauniešu zināšanās par politiskos sistēmu Latvijā, bet arī kopumā jauniešu viedokļus par izglītības sistēmu, politikas un pilsoniskā aktīvisma nozīmi viņu ikdienā, kā arī būtiskus citus secinājumus, kas, iespējams, ļaus pievērst padziļinātāku uzmanību tieši politikas mācībai visās Latvijas skolās, lai veidotu zinošu, pilsonisko aktīvu un drošu sabiedrību, kas pārzina savas tiesības un pienākumus, kā arī apzinās, ko tie ir spējīgi darīt, lai ietekmētu dažādus procesus valstī.

Uzreiz, protams, jāsecina, ka padziļinātāka politikas mācības ieviešana skolās neatrisinās visas problēmas, kas saistās ar jauniešu izpratnes trūkumu par to un vēlmi iesaistīties dažādos pilsoniskā aktīvisma procesos. Darbam ar sabiedrību ir jābūt daudz padziļinātākam, jālauž stereotipi par pilsonisko un politisko aktīvismu un jāveicina sabiedrības uzticība valstij kopumā, tomēr padziļinātāka politikas mācība jauniešiem vismaz radīs pamata izpratni un zināšanas par konkrētiem jēdzieniem vai aspektiem, kas saistās ar politiku un būs mazāk tādi jaunieši, kuri uzskatīs, ka politika tos neietekmē, tā nav saistoša, vai nekas jau tā pat nemainīsies, ja viņi iesaistītos.

Kā jau tika apskatīts grafikos, kas tika izveidoti, balstoties uz testa atbildēm par jauniešu zināšanām par politisko sistēmu Latvijā, zināšanas var novērtēt kā zemas. Jauniešiem nav izpratne par pamata lietām, kas skar tos kā Latvijas valsts pilsoņus, sākot ar procentu barjeru, kas jāpārvar kandidējošajām partijām, lai tiktu Saeimā līdz pat tam, kā sauc pašvaldību vēlēšanās ievēlēto institūciju. Bieži vien jaunieši atbild ne tikai nepareizi, bet arī neieraksta atbildi vispār vai atbild ar “nezinu”, kas arī norāda uz zemo izpratnes līmeni.

Šis pētījums ir pierādījis, ka jauniešos var vairoties izpratni un arī interesi par politiskajiem procesiem un sistēmu, ja tā tiek mācīta tiem interesantā un saistošā veidā. Pēc tam, kad vienu semestri ar jauniešiem bija strādāts un izņemta vien neliela daļa no piedāvātajām metodisko materiālu aktivitātēm, bija jau novērojams būtisks jauniešu zināšanu pieaugums, kā arī tas, ka jaunieši daudz ērtāk jutās runāt par dažādiem politikas jautājumiem un izteikt savu viedokli. Ir būtiski, ka, apgūstot politiku, tiek apvienots gan teorētiskais aspekts, gan praktiskais. Teorija ir nepieciešama, lai jaunieši varētu izprast pamata lietas, jēdzienus un to, kā strādā valsts sistēma kopumā. Attiecīgi uz apgūtās teorētiskās bāzes, nepieciešams papildināt apgūto caur dažādiem praktiskiem veidiem – gan tādām aktivitātēm, kas izstrādātas metodiskajos materiālos un ietver

sevī neformālās izglītības elementus, gan arī, piemēram, ar politiķu vizītēm skolās vai par došanās ekskursijās uz Saeimas namu vai pašvaldības Domi, kur jauniešiem ir iespēja tiešā veidā saredzēt kā notiek lēmumu pieņemšanas process un aprunāties ar cilvēkiem – deputātiem, kas to ikdienā dara.

Kopumā jauniešu viedokli par politikas mācību skolās var vērtēt pozitīvi. Jaunieši ir apzinīgi un ieinteresēti. Lielākā daļa jauniešu apzinās, ka politikai ir būtiska vieta viņu ikdienā un dzīvēs, ka tie nespēj dzīvot atrauti no politikas un izlikties, ka tā tos neietekmē, tādēļ ir ieinteresēti mācīties un izprast vairāk. Tomēr tai pat laikā, jaunieši saka, ka tā nav viņu prioritārā interese, jaunieši paši nemeklēs informāciju, aktīvi neinteresēsies, ja pamats netiks jau ielikts skolās vai ģimenēs. Sarunās ar jauniešiem atklājās, ka tieši ģimenēm un skolām ir spēcīga ietekme uz jauniešu vēlmi vai nevēlēšanos izprast politiku dziļāk, automātiski asociējot to ar ko negatīvu. Jaunieši ir ieinteresēti, ka skolās tiek mācīta politika, arī skolotāji uzskata, ka tas būtu nepieciešams, tomēr būtisks izaicinājums ir mazais stundu skaits, kas tiek veltīts “sociālajām zinātnēm”, kā arī jauniešu noslodze citos priekšmetos, kas neļauj atvēlēt papildus vairāk laika tieši politikas apguvei. Iespējams, šādā gadījumā būtu jāaplielina stundu skaits, kas tiek atvēlēts “sociālajām zinātnēm”, bet pie esošā papildītā mācību satura tas reālistiski nav iespējams.

Rekomendējoši šajā gadījumā būtu ieviest attiecīgi politikas zinātņi kā neobligāto mācību priekšmetu skolās, ko jaunieši var izvēlēties pēc savas iniciatīvas, līdzīgi kā tas sākotnēji bija ar Valsts Aizsardzības mācības ieviešanu skolās. Kā alternatīva ir arī ieviest politikas mācību, kā ārpusstundu nodarbību, kur jauniešiem kopā ar skolotāju ir iespēja padziļinātāk izprast konkrētus procesus un notikumus. Šis būtu īpaši vērtīgi tiem jauniešiem, kuriem ir interese par politiku, bet stundu laikā padziļinātai priekšmeta apguvei nepietiek laika. Šādā veidā būtu iespējams vispārīgi nodot zināšanas visiem skolēniem, bet padziļināti tiem, kuriem tas interesē un vēlas uzzināt vairāk.

Lai veicinātu jauniešu interesi par politiku kopumā, ir būtiski, ka šis ir mācību priekšmets, kas netiek vērtēts ar atzīmi. Vērtējumi šādā priekšmetā, kā politika, veicinās tikai jauniešu nevēlēšanos to izprast dziļāk vai terminu iemācīšanos no galvas, kas pēc pārbaudes darba jau tiek aizmirsti. Politikas mācībai ir jābūt interesantai, sasaistītai ar reāliem dzīves piemēriem, simulāciju spēlēm, sava viedokļa izteikšanu utml. Būtiski, ka skolotājs, mācot politiku, piešķir tai jēgu un tieši parāda jauniešiem, kā dažādi politiskie procesi ietekmē viņu dzīvi.

Pētījuma ietvaros skolotāji arī atzina, ka trūkst materiāli, kas noder politikas mācībai skolās interesantākā un neformālākā veidā. Ja skolotājs vēlas izveidot kādu aktivitāti pats, tad tas prasa daudz laiku un resursus. Attiecīgi tiek rekomendēts skolām un skolotājiem aktīvi izmantot Klubs “Māja” izstrādātos metodiskos materiālus un attiecīgi sniegt savas rekomendācijas to uzlabošanai, aktīvi tos izmantojot darbā ar jauniešiem.

Politikas mācība ir kritiski svarīga jauniešiem, lai veicinātu to izpratni par valsti, politiku un sabiedrības lomu kopumā. Demokrātiskai un tiesiskai valstij ir būtiski, lai to veidotu aktīva sabiedrība, kas izprot valstiskos procesus un sistēmas. Nereti sabiedrībā ap politiku ir vērsti dažādi negatīvi stereotipi, ko jaunās paaudzes pārņem, dzirdot no vecākiem vai skolotājiem, tādēļ ir īpaši būtiski, ka jauniešiem ir vieta un formāts, kā skolas, kur tiem ir iespēja apgūt zināšanas par politiku, lauzt stereotipus un aktīvi iesaistīties politiskajā un pilsoniskajā aktīvismā. Tas ir kritiski svarīgi informētas, izglītotas un aktīvas sabiedrības veicināšanā, tādēļ dziļi tiek rekomendēts izglītības sistēmā likt lielāku uzsvaru uz politikas mācību un rast veidu, kā jauniešiem būtu iespēja apgūt politiku padziļinātāk, lai veidotos dziļāka izpratne.

PIELIKUMI

PROJEKTS

Izproti,
iesaisties,
lem!

METODISKAIS MATERIĀLS

LATVIJAS POLITISKĀS SISTĒMAS CEĻVEDIS

Projektu "Izproti, iesaisties, lem!" finansē Islande, Lihtenšteina un Norvēģija caur EEZ un Norvēģijas grantu programmu "Aktīvo iedzīvotāju fonds".

Iceland
Liechtenstein
Norway

**Active
citizens fund**

#0 SATURA RĀDĪTĀJS

- 2 Ievads
- 3 Saeima
 - 4 Kas ir Saeima?
 - 5 Saeimas vēlēšanas
 - 5 Saeimas darbs
 - 8 Frakcijas
 - 8 Komisijas
- 10 Ministru kabinets
 - 11 Kas ir Ministru kabinets?
 - 13 MK Pienākumi un tiesības
 - 14 Ministru Prezidenta pilnvaras
- 15 Latvijas Valsts Prezidents
 - 13 Kas ir Valsts prezidents?
 - 14 Pienākumi un tiesības
- 20 Pašvaldības
 - 21 Kas ir pašvaldība?
 - 21 Pašvaldību vēlēšanas
 - 22 Pienākumi un tiesības
- 24 Tests
- 26 Vārdnīca
- 29 Nobeigums

IEVADS

Sveiks, lasītāj!

Lai arī kur mēs skatītos, mēs sastopsimies ar politiku. Lai vai kā mums gribētos no tās izvairīties – **politika ir mums apkārt un ietekmē mūsu visu ikdienu** – to pa kādiem ceļiem mēs braucam, kādu ēdienu ēdam vai kādā valodā mācāmies skolā.

Neskatoties uz to, ka politika mums ir visapkārt, nereti cenšamies apzināti vai neapzināti no tās izvairīties, aizbildinoties, ka to nesaprotam vai tā ir pārāk sarežģīta. Šī iemesla dēļ tapa arī šie materiāli, lai palīdzētu ikvienam to lasītājam vienkāršā un izprotamā veidā izzināt kā tiek veidota Latvijas politika. Atbildēsim uz jautājumiem, kādēļ vajadzīgas pašvaldību Domes, cik liela vara ir Valsts prezidentam, kas pieņem likumu un uz vēl daudz ko citu.

Ir būtiski izprast politiskos procesus valstī, lai spētu tos ietekmēt, tādēļ ceram, ka šis politiskās sistēmas ceļvedis atbildēs uz visiem neskaidrajiem jautājumiem un Tu kļūsi par jauno Latvijas politiskās sistēmas ekspertu!

Tavs - "Klubs "Māja""

#1
NODALA

SAEIMA

KAS IR SAEIMA?

Saeima ir Latvijas Republikas parlaments. Saeimu veido 100 Latvijas pilsoņu ievēlēti pārstāvji, saukti par deputātiem.

Saeimu veido

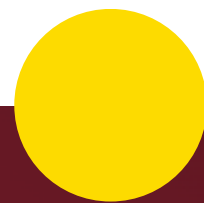
100
deputāti

Saeimai ir daudz funkciju, tomēr vissvarīgākā ir likumu pieņemšana un apstiprināšana. Saeimai ir arī tiesības veikt izmaiņas Satversmē.

Satversme ir Latvijas augstākais likums, kas nosaka mūsu pamattiesības un to, kā valsts strādā.

Citi Saeimas pienākumi ir valsts budžeta pieņemšana, Ministru kabineta darba kontrole, augstu amatpersonu iecelšana amatā un starptautisko līgumu apstiprināšana.

SAEIMAS VĒLĒŠANAS

Vēlēšanas notiek oktobra pirmajā sestdienā

Saeimas vēlēšanas notiek reizi četros gados, un tās organizē **Centrālā vēlēšanu komisija**.

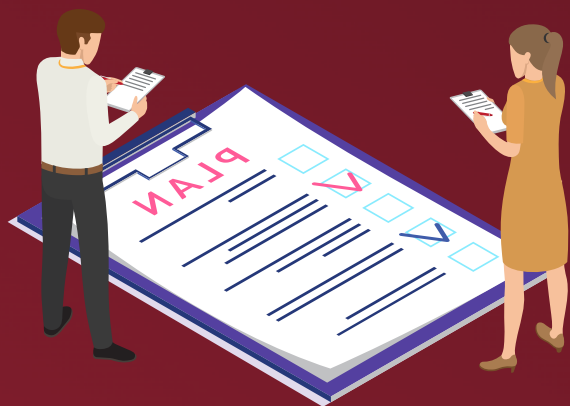
Kandidējot vēlēšanās, **partijas** izstrādā savas darbības programmas, kas iedzīvotājiem palīdz saprast partijas prioritātes, ja tās tiks ievēlētas Saeimā.

Pēc vēlēšanām Saeimā iekļūst visas partijas, kuras ir atbalstījuši vairāk nekā **5%** no balsotājiem.

Deputāti, kuriem ir visvairāk balsu, iekļūst Saeimā, pamatojoties uz to, cik partijai ir **mandātu**. Mandātu skaits tiek aprēķināts, balstoties uz to cik lielu sabiedrības atbalstu partija saņēma vēlēšanās.

SAEIMAS DARBS

Saeimas darbību vada **Saeimas Prezidijs**. Saeimas Prezidija sastāvā ir pieci deputāti — Saeimas priekšsēdētājs, divi viņa biedri, Saeimas sekretārs un viņa biedrs.

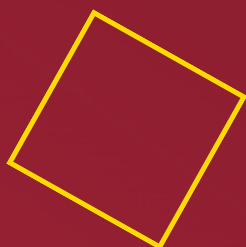
Vienkāršiem vārdiem sakot, Prezidijs veic visas Saeimas organizatoriskās funkcijas, kā, piemēram, sastāda sēžu darba kārtību, sniedz atzinumus par saņemtajiem likumprojektiem, vada Saeimas sēdes u.c.

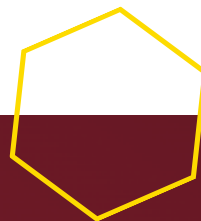
Saeimas priekšsēdētājs reprezentē Saeimu, vada Saeimas sēdes, gādā par kārtību Saeimas sēžu laikā un raugās, lai sēde notiktu atbilstoši Saeimas **kārtības rullim**.

Saeimas priekšsēdētājs ir otra svarīgākā amatpersona Latvijā, jo viņš uz laiku var pildīt prezidenta pienākumus noteiktos gadījumos, piemēram, kad prezidents neatrodas Latvijā.

Svarīgākais process pēc Saeimas vēlēšanām ir koalīcijas un opozīcijas veidošanās. Tas ir sarežģīts un bieži vien ilgs process, bet, vienkāršiem vārdiem sakot, ievēlēto partiju pārstāvji tiek savā starpā, lai meklētu partijas, ar kurām Saeimā sadarbosies un kuras veidos arī valdību. Šis process **parasti** norisinās starp partijām, kuras ir ieguvušas lielāko balsu vairākumu vēlēšanās un kurām ir līdzīgas vērtības un intereses.

Opozīciju veido partijas, kas nav koalīcijā, parasti ar pavisam citādākām interesēm un vērtībām, tāpēc balsojums bieži vien atšķiras. Opozīcijas partijas arī neiesaistās valdības veidošanā.

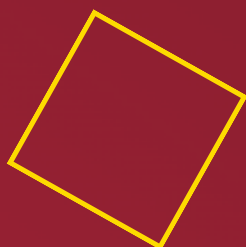
Likumprojekts ir projekts, kas tiek izstrādāts, lai pieņemtu jaunu vai uzlabotu jau esošu likumu.

Saeimai likumprojektus var iesniegt Valsts prezidents, Ministru kabinets, Saeimas komisijas, ne mazāk kā pieci Saeimas deputāti un ne mazāk kā 1/10 vēlētāju. Šos likumprojektus sākumā izskata Saeimas komisijas sēdēs un pēc tam Saeimas sēdēs.

Saeima kontrolē to amatpersonu darbu, kuras tā ieceļ amatā. Piemēram, Saeima amatā ieceļ Ministru kabinetu, Latvijas Bankas prezidentu, Augstākās tiesas tiesnešus u.c. svarīgas amatpersonas un Saeimas deputāti var uzdot jautājumus par viņu darba sniegumu.

Katru gadu Saeima apstiprina valsts budžetu. Valsts budžeta apstiprināšana ir arī uzticības apliecinājums valdībai.

FRAKCIJAS

Saeimā vienas partijas deputāti veido frakcijas, sabiedrībā tās biežāk pazīstamas kā partijas. Tās ļauj deputātiem sūtīt priekšlikumus likumprojektu grozījumiem un rosina veikt izmaiņas Saeimas sēdes darba kārtībā.

Pievienošanās citai frakcijai nav iespējama, tomēr deputāti var izstāties no frakcijas, kas nozīmē arī izstāšanos no partijas. Ja deputāts izstājas no frakcijas, viņš nezaudē savu deputātu mandātu, bet gan kļūst par frakcijām nepiederošu deputātu.

KOMISIJAS

Komisijas ir darba grupas, kurās strādā deputāti no dažādām frakcijām. Komisiju izveidošanas principus, sastāvu nosaka Saeima.

Komisijas ir specializējušās noteiktās jomās - ārlietas, finanses, juridiskie jautājumi, sabiedrības saliedētība, izglītība un citas. Viņi sagatavo likumprojektus izskatīšanai Saeimā.

Komsijas aicina saistošo insitūciju un nozaru pārstāvjus uz komisijas sēdēm, lai uzklausītu to viedokli par dažādiem jautājumiem un likumprojektiem.

Piemēram:

Ja tiek izskatīti likumi par ceļu satiksmi, tiks pieaicināti Valsts policijas pārstāvji, bet, ja likumprojekts skars jauniešus, tiks uzaicināti jaunatnes jomas pārstāvji.

Nepieciešamības gadījumā komisijas var izveidot arī 2 apakškomisijas, kas koncentrējas uz specifiskāku politikas nozari.

Piemēram:

Ārlietu komisija, kur tiek runāts par valsts nostājām konkrētos jautājumos un Latvijas attiecībām ar citām valstīm vai

Ilgtspējīgas attīstības komisija, kur tiek runāts par to, kā Latvija var būt dabai draudzīgāka Eiropas Savienībā un pieturēties pie Eiropā noteiktajām zaļā kursa prasībām.

#2

NODALA

MINISTRU
KABINETS

KAS IR MINISTRU KABINETS?

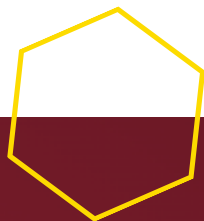
Latvijas Republikas Ministru kabinets ir Latvijas valsts valdība jeb valsts augstākā izpildvara.

Tas nozīmē, ka Ministru kabinetam Latvijā ir vislielākā ietekme. Ministru prezidentu uzrunā Valsts prezidents un aicina izvēlēto personu veidot valdību jeb aicināt pārējos ministrus, kas veidos Ministru kabinetu.

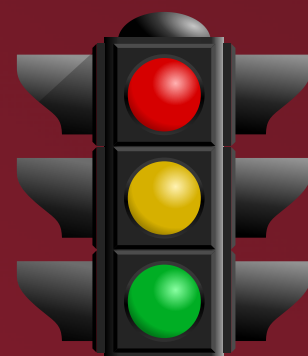
Primāri tiek uzaicināts Saeimas vēlēšanās uzvarējošās koalīcijas partijas līderis, ja viņš nespēj izveidot valdību, tiek aicināts citas koalīcijas partijas līderis. Kad Ministru prezidents ir izveidojis savu komandu (Ministru kabinetu), tad par to balso Saeima.

Ministru prezidents un Ministru kabinets sāk pildīt savus pienākumus, ja par to nobalso vairākums Saeimas deputāti (vismaz 51 deputāts).

Ministru kabinets sastāv no Ministru prezidenta un 14 ministriem: Aizsardzības ministrs, Ārlietu ministrs, Ekonomikas ministrs, Finanšu ministrs, Iekšlietu ministrs, Izglītības un zinātnes ministrs, Kultūras ministrs, Labklājības ministrs, Satiksmes ministrs, Tieslietu ministrs, Veselības ministrs, Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrs, Zemkopības ministrs, Klimata un enerģētikas ministrs

Katrs no ministriem ir atbildīgs par savu nozari, piemēram, Satiksmes ministrs atbild par satiksmes nozares attīstību un ilgtspējību valstī, šajā gadījumā tas būtu auto ceļu pārvaldība, sabiedrisko transportu pārraudzība u.c.

Ja Saeima izsaka neuzticību Ministru prezidentam, tad ir jāatkāpjas visam Ministru kabinetam.

Neuzticības izteikšana nozīmē balsošana Saeimas sēdē par to, ka kāds no ministriem nepilda kvalitatīvi savu darbu un viņa vietā ir jāizvēlas kāds cits spējīgāks. Ja neuzticība izteikta atsevišķam ministram, tad šim ministram jāatkāpjas un viņa vietā Ministru prezidentam jāaicina cita persona.

MINISTRU KABINETA PIENĀKUMI UN TIESĪBAS

Ministru kabinets spriež un pieņem lēmumus par visu ministriju izstrādātajiem tiesību aktu projektiem un valsts politikas jautājumiem, kā arī izdod rīkojumus valsts institūcijām un amatpersonām.

Ministrijas izstrādā likumprojektus savu kompetenču ietvaros, ko nosūta Saeimai. Saeima izskata likumprojektus un par tiem balso. Tikai tad, kad Saeima ir nobalsojusi par konkrēto ministrijas likumprojektu, tas stājas spēkā un kļūst par likumu. Atsevišķos gadījumos Saeima var dot pilnvaras Ministru kabinetam pieņemt likumus bez Saeimas atbalsta.

Ministru kabineta sēdes vada Ministru prezidents. Viņa prombūtnes laikā sēdes vada ministrs, kuru ieceļ Ministra prezidents. Valsts prezidentam ir tiesības vadīt ārkārtas sēdes. Ārkārtas sēdes ir nepieciešamas, ja ministru kabinetam ir jāizrunā, kas steidzams un tas nevar gaidīt līdz nākamajai ministru kabineta iknedēļa sēdei.

MINISTRU PREZIDENTA PILNVARAS

Ministru prezidents ir atbildīgs par Ministru kabineta darba koordinēšanu. Kopā ar pārējiem ministriem, viņš nosaka valsts politisko virzienu, jeb to kā valsts plāno attīstīties un kas tiek uzskatītas par prioritātēm valsts politikas veidošanā.

Ministru prezidents var izveidot konsultatīvās padomes, lai strādātu pie konkrētiem jautājumiem. Šīs padomes var sniegt ieteikumus Ministru prezidentam vai Ministru kabinetam.

Ministru prezidents ir Latvijas valsts vadītājs. Ministru prezidents pēc sava amata ir trešais augstākais amats valstī (pēc Valsts prezidenta un Saeimas priekšsēdētāja), taču ietekmes ziņā Ministru prezidents ir ietekmīgākā persona valstī.

Ministru prezidents var pieprasīt ministra atkāpšanos tikai tad, kad arī Saeima izteiks neuzticību šim ministram. Ja viens vai vairāki ministri atkāpjas, Ministru prezidents uz laiku var pārņemt viņu pienākumus vai uzticēt tos citiem ministriem, kamēr uzaicina jaunus ministru kandidātus atbilstošajiem amatiem. Jaunie ministra kandidāti var sākt strādāt tikai tad, kad Saeima izsaka tiem uzticību.

#3

LATVIJAS VALSTS PREZIDENTS

#3

NODAĻA

LATVIJAS
VALSTS
PREZIDENTS

KAS IR PREZIDENTS?

Latvijas Valsts prezidents ir viena no augstākajām amatpersonām Latvijas Republikā. Viņa galvenais pienākums ir pārstāvēt valsti starptautiski, iecelt un pieņemt dažādas valsts amatpersonas un izsludināt likumus.

Saeima Latvijas prezidentu ievēl uz četriem gadiem. Saeimai ir tiesības arī atcelt viņu no šī amata gadījumā, ja divas trešdaļas deputātu pieņem šādu lēmumu.

Latvijas pilsonim, lai kļūtu par prezidentu, jābūt vismaz 40 gadus vecam. Prezidenta amatu nevar saistīt ne ar vienu citu amatu. Ja prezidents ir Saeimas deputāts, viņam no šī amata ir jāatkāpjas. Par prezidentu nevar ievēlēt personu ar **dubultpilsonību**.

**Prezidentu ievēl
uz 4 gadiem!**

Viena persona nevar būt šajā amatā vairāk nekā divus termiņus, jeb 8 gadus. Valsts prezidenta prombūtnes laikā prezidenta pienākumus pilda Saeimas priekšsēdētājs. Valsts prezidenta darba vieta ir Rīgas pils.

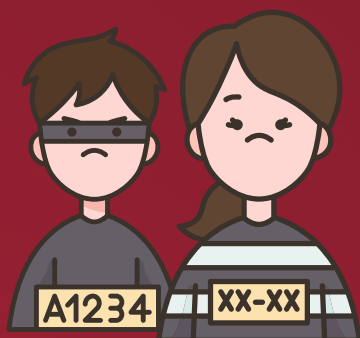
VALSTS PREZIDENTA PIENĀKUMI UN TIESĪBAS

Valsts prezidentam ir tiesības pārstāvēt Latviju starptautiski. Viņš pārstāv Latvijas nostāju starptautiski un tiekas ar citu valstu prezidentiem un augstākajām amatpersonām.

Vērts piebilst, ka prezidenta pienākums ir pārstāvēt valsti, viņš neveic nekādus politiskus lēmumus, taču viņam ir jāiepazīstas ar valsts politiskajām nostājām. Prezidents nevar izdomāt jaunas nostājas un likumus.

Prezidents ir arī atbildīgs par Ministra prezidenta izraudzīšanu. Prezidents izvēlas kandidātu, kuram Saeima varētu uzticēties. Ar šo kandidātu prezidents tiekas valdības veidošanas laikā. Tā kā viens no prezidenta pienākumiem ir politiskās stabilitātes uzturēšana, viņš ievēro šo procedūru, tomēr bez īpašas vajadzības neiejaucas šajā procesā.

Prezidents var arī apžēloties par noziedzniekiem, kuriem ir piespriests sods, bet viņš to var izdarīt tikai ar Saeimas **amnestiju**.

Prezidents ieceļ citu valstu diplomātiskos pārstāvjus - vēstniekus. Viņš arī svinīgā ceremonijā pieņem Latvijas tiesnešu zvērestu par stāšanos amatā.

Valsts prezidentam ir tiesības ierosināt un nosūtīt **likumprojektu** Saeimai. Viņš arī paraksta un izsludina jaunus Saeimā pieņemtos likumus. Prezidentam ir arī tiesības noraidīt likumu un nosūtīt to atpakaļ Saeimai otrreizējai skatīšanai.

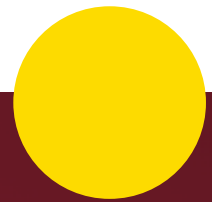

Ja Saeima likumu akceptēs atkārtoti, prezidents var izmantot savas tiesības atlikt likuma izsludināšanu uz 2 mēnešiem. Šajā gadījumā apturētais likums tiek nodots tautas nobalsošanai, ja divu mēnešu laikā to pieprasa vismaz 1/10 vēlētāju.

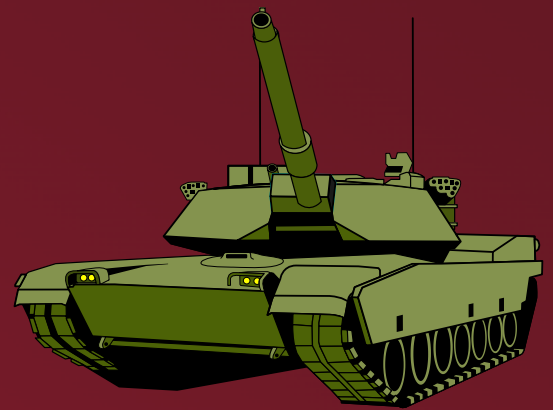
Tas nozīmē, ka nevis Saeima, bet Latvijas pilsoņi, kas sasnieguši 18 gadu vecumu, var balsot par to, vai likumu pieņemt.

Saeima var liegt tautai balsot, bet tad likums ir jāapstiprina ar 75% balsu vairākumu, kas ir grūti īstenojams.

Valsts prezidents ir arī valsts bruņoto spēku augstākais vadonis. Prezidents var pieteikt karu ar Saeimas apstiprinājumu, ja cita valsts ir pieteikusi karu pret Latviju vai noticis tiešs uzbrukums. Kara laikā viņš ieceļ kara **virspavēlnieku**.

Valsts prezidentam ir tiesības ierosināt atlaist Saeimu. Tad tiek rīkots tautas balsojums.

Ja tauta nobalso par Saeimas atlaišanu, tad Saeima tiek atlaista. Šajā gadījumā Saeimas pilnvara paliek spēkā līdz jaunās Saeimas ievēlēšanai. Jaunajām vēlēšanām jānotiek ne ilgāk kā 2 mēnešus pēc Saeimas atlaišanas, taču Saeimas sēdes var notikt tikai tad, ja prezidents sasauc Saeimu uz sēdi. Viņš vada šīs sēdes. Pēdējo reizi Saeima pēc prezidenta aicinājuma tika atlaista 2011. gadā, pēc kā tika rīkotas ārkārtas Saeimas vēlēšanas.

Ja tautas balsojuma rezultāti neatbalsta Saeimas atlaišanu, tad atlaists tiek prezidents. Saeima uz atlikušo prezidentūras termiņu ievēl jaunu prezidentu.

#4

NODAĻA

PAŠVALDĪBAS

KAS IR PAŠVALDĪBA?

Pašvaldības veido politiku vietējā līmenī. Pašvaldības funkcijas pilda dome, ko ievēl konkrētās pašvaldības vēlētaji. Domes ir atbildīgas par vietējo iedzīvotāju interešu nodrošināšanu.

2021. gadā Latvijā notika administratīvi teritoriālā reforma, kuras rezultāta pašvaldību skaits tika samazināts no 119 uz 43. Tas darīts, lai uzlabotu pašvaldību labklājību un pakalpojumu sniegšanu vietējiem iedzīvotājiem. Palielinoties iedzīvotāju skaitam pašvaldību teritorijās, sniegtie pakalpojumi būs lētāki uz vienu cilvēku.

Ar šo reformu plānots veicināt vienlīdz augstu labklājību visās pašvaldībās.

PAŠVALDĪBU VĒLĒŠANAS

Pašvaldību vēlēšanas notiek reizi četros gados. Iedzīvotāji var piedalīties vēlēšanās tikai tajās pašvaldībās, kurās viņi ir oficiāli reģistrēti.

Vēlēšanas notiek reizi 4 gados!

Pašvaldību vēlēšanas ir līdzīgas Saeimas vēlēšanām, arī tās vada **Centrālā vēlēšanu komisija** (CVK). Partijas nosūta savu kandidātu sarakstu, taču šajā gadījumā kandidātiem jābūt reģistrētiem pašvaldībā, kur viņi kandidē.

Deputātu skaits domē tiek aprēķināts pēc iedzīvotāju skaita. Ja pašvaldībā dzīvo:

līdz 30 000 iedzīvotāju — 15 deputāti;

no 30 001 līdz 60 000 iedzīvotāju — 19 deputāti;

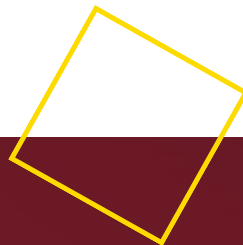
vairāk nekā 60 000 iedzīvotāju — 23 deputāti.

Atšķirībā no Saeimas vēlēšanām, kur ir pieci vēlēšanu apgabali, pašvaldību vēlēšanās ir 43 vēlēšanu apgabali - katra pašvaldība veido savu vēlēšanu apgabalu. Deputātu vietu sadalīšana noris pēc tāda paša principa kā Saeimas vēlēšanās, tomēr tas attiecas tikai uz pašvaldības teritoriju.

PIENĀKUMI UN TIESĪBAS

Dome vada pašvaldību. Pašvaldības saviem iedzīvotājiem piedāvā dažādus pakalpojumus, piemēram, ūdenssaimniecības, siltumapgādes un sadzīves atkritumu apsaimniekošanu, zaļo zonu ierīkošanu un sabiedrisko transportu.

Pašvaldība arī atbild par darbu ar jaunatni, iedzīvotāju fizisko un mentālo veselību, daudzveidīgu kultūras piedāvājumu un klimata pārmaiņu ierobežošanu.

Iepriekš minētie pakalpojumi ir tikai daži pašvaldību sniegto pakalpojumu piemēri. Pašvaldības var arī īstenot brīvprātīgo iniciatīvas, lai apmierinātu vietējās vajadzības.

Domes sēdes vada domes priekšsēdētājs. Domes priekšsēdētāju ievēlē domes deputāti. Domes ir lemttiesīgas. Tikai domes var apstiprināt pašvaldības nolikumu, pašvaldības budžetu un tā grozījumus, pašvaldības teritorijas attīstības plānošanas dokumentus u. c.

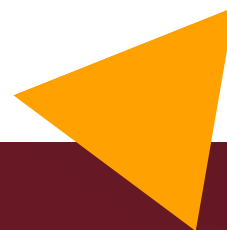
Deputāti izveido vairākas **komitejas** dažādu jautājumu risināšanai. Katram deputātam ir jāstrādā vismaz vienā komitejā. Pašvaldībā obligāti ir jāizveido vismaz divas komitejas - **finanšu komiteja** un **sociālo, izglītības un kultūras komiteja**. Parasti pašvaldības izveido 3-5 komitejas. Komiteju skaits ir atkarīgs no konkrētās pašvaldības vajadzībām, iedzīvotāju skaita un kapacitātes.

#5

NODALA

TESTS

1. Cik deputāti tiek ievēlēti Saeimā?

- 101
- 100
- 111
- 51

3. Cik daudz vēlēšanu apgabali ir pašvaldību vēlēšanās?

- 5
- 119
- 43
- 54

5. Kas ir Latvijas valsts vadītājs?

- Valsts prezidents
- Saeimas priekšsēdētājs
- Tāda nav
- Ministru prezidents

7. Kas uzaicina Ministru prezidentu veidot valdību?

- Valsts prezidents
- Saeimas priekšsēdētājs
- uzvarējošās partijas līderis
- Tauta izvēlas

9. Kas izskata un pilnveido likumprojektus pirms Saeimas balsojuma?

- Komisijas
- Saeimas Prezidijs
- Frakcijas
- 10. Saeimas deputāti

2. Kas pieņem likumu?

- Ministru kabinets
- Prezidents
- Saeimas priekšsēdētājs
- Saeima

4. Kuras 2 valsts institūcijas ievēl Latvijas pilsoņi?

- Saeimu un pašvaldību Domes
- Ministru kabinetu un Prezidentu
- Valsts prezidentu un Saeimu
- Domes un Ministru kabinetu

6. Kas var atlaist Saeimu?

- Valsts prezidents
- Tauta
- Saeimu nevar atlaist
- Ministru kabinets

8. Kas pilda prezidenta pienākumus, kad tos nespēj darīt pats prezidents?

- Ministru prezidents
- Prezidenta vietnieks
- Ārlietu ministrs
- Saeimas priekšsēdētājs

10. Ja deputāts izstājas no savas frakcijas, viņš:

- var iestāties citā frakcijā
- veido savu frakciju
- kļūst par frakcijām nepiederošo deputātu
- pazaudē savu mandātu

#6

NODAĻA

VĀRDNĪCA

VĀRDNĪCA

CENTRĀLĀ VĒLĒŠANU KOMISIJA

Institūcija, kas atbild par visa veida vēlēšanām Latvijā, sākot no pašvaldību vēlēšanām līdz Eiropas Parlamenta vēlēšanām.

DEPUTĀTS/-E

Persona, kas ievēlēta kādā valsts varas institūcijā. Viņa galvenais uzdevums ir pārstāvēt sava vēlētāja intereses un viedokli.

DUBULT- PILSONĪBA

personas piederība divām noteiktām valstīm. Piemēram, cilvēks ir gan Latvijas, gan Lietuvas pilsonis.

SAEIMAS KĀRTĪBAS RULLIS

Dokuments, kas nosaka Saeimas darbības noteikumus, piemēram, kas notiek, ja deputāts nomirst, kā ir jauzvedas Saeimas sēdēs un tamlīdzīgi.

SAEIMAS KOMISIJA

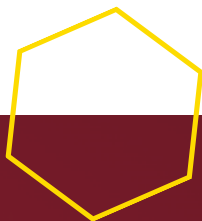
Deputātu grupa, kas izveidota konkrētā nozarē, lai uzraudzītu konkrētas nozares un izstrādātu likumprojektus, ko virzīt apstiprināšanai Saeimā.

LIKUMDOŠANA

Likuma vai tā grozījumu sagatavošana, apspriešana un pieņemšana noteiktā valsts institūcijā. Latvijā vienīgie, kas var pieņemt vai grozīt likumu ir Saeima.

LIKUM- PROJEKTS

Projekts, kas tiek izstrādāts, lai pieņemtu jaunu vai uzlabotu jau esošu likumu. Likumprojektu Latvijā var iesniegt: Valsts prezidents, Ministru kabinets, Saeimas komisijas, ne mazāk kā pieci deputāti, kā arī – viena desmitā daļa vēlētāju.

MANDĀTS

Pilnvarojums, uzdevums; dokuments, arī līgums, kas apliecina kāda pilnvaras, arī uzdevumus. Tiek piešķirts deputātiem, kas apliecina, ka tie var pildīt savus deputāta pienākumus un rīkoties sabiedrības interesēs.

**VIRSPAVĒL-
NIEKS/-NIECE**

Augstākā amatpersona bruņotajos spēkos, kas vada atsevišķu bruņoto spēku veidu, arī stratēģiska mēroga militāras operācijas.

**MĪKSTAIS
MANDĀTS**

Mandāts, kas tiek piešķirts deputātam, kurš neiekluva Saeimā vai pašvaldības domē uzreiz pēc vēlēšanām, bet gan tikai tad, kad kāds cits deputāts attiecās no sava deputāta mandāta.

KOALĪCIJA

Līdzīgi domājošu politisku partiju apvienošanās uz noteiktu laiku uzdevumu veikšanai, kas veido lielāko daļu no visiem Saeimas vai pašvaldības domes deputātiem. Saeimas gadījumā arī veido valdību.

OPOZĪCIJA

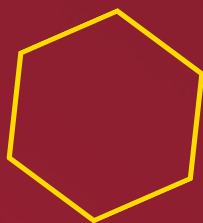
Partiju grupa, kas uzstājas pret valdošo koalīciju vai pret valdības politiku.

RATIFICĒT

Apstiprināt (starptautisku līgumu) valsts augstākajā varas institūcijā (Saeimā).

AMNESTIJA

Lēmums, kas atbrīvo notiesātu cilvēku no soda vai aizstāj esošo sodu ar mazāku, vai var atbrīvot no soda pilnībā.

NOBEIGUMS

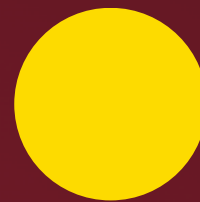
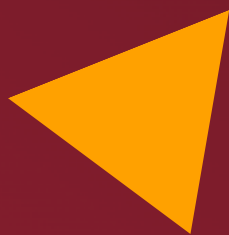
Atceries - mums, kā demokārtiskas vasts pilsoņiem, ir tiesības ietekmēt politiskos procesus sev apkārt un kopā veidot Latvijas politiku. Lai tas būtu iespējams, mums jāizprot šie politiskie procesi, lai tos spētu ietekmēt!

Cerams, ka šis materiāls Tev palīdzēja labāk izprast politisko sistēmu Latvijā - tagad pienācis laiks teorētiskās zināšanas pielietot praksē!

TESTA ATBILDES

Paldies, ka pārbaudīji savas zināšanas! Skenē QR kodu vai dodies uz - ej.uz/AIFTests2, kur vari iepazīties ar parezajām atbildēm!

Autori: Ance Mākalna, Jēkabs Dzenītis, Kārlis Gailums

Rediģēja: Annija Žunda

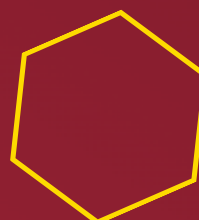
Grafiskais dizains: Kārlis Gailums

Publicēts Rīgā, Latvijā, 2023. gadā, izdevējs

Metodiskais materiāls izveidots pateicoties:

Projektu "Izproti, iesaisties, lem!" finansē Islande, Lihtenšteina un Norvēģija caur EEZ un Norvēģijas grantu programmu "Aktīvo iedzīvotāju fonds".

SEKO JAUNUMIEM

klubsmaja.lv/AIF

[@lzproti.iesaisties.lem](https://www.instagram.com/lzproti.iesaisties.lem)

[@lzproti.iesaisties.lem](https://www.facebook.com/lzproti.iesaisties.lem)

PROJEKTS

Izproti,
iesaisties,
lem!

METODISKAIS MATERIĀLS - SKOLOTĀJIEM

LATVIJAS POLITISKĀS SISTĒMAS GIDS

Projektu "Izproti, iesaisties, lem!" finansē Islande, Lihtenšteina un Norvēģija caur EEZ un Norvēģijas grantu programmu "Aktīvo iedzīvotāju fonds".

Iceland
Liechtenstein
Norway **Active
citizens fund**

Autori: Ance Mākalna, Jēkabs Dzenītis, Onurs Obekcāns

Redīgēja: Annija Žunda

Grafiskais dizains: Kārlis Gailums

Publicēts Rīgā, Latvijā, 2023. gadā, izdevējs

Metodiskais materiāls izveidots pateicoties:

Projektu "Izproti, iesaisties, lem!" finansē Islande, Lihtenšteina un Norvēģija caur EEZ un Norvēģijas grantu programmu "Aktīvo iedzīvotāju fonds".

SATURS

- 2** Ievads
- 3** Saeima
- 4** Domu biedru meklējumos
- 6** Likumprojektu mākslinieks
- 8** Divi likumi - vieni meli
- 10** Valsts budžeta pārvaldnieks
- 12** Ministru kabinets
- 13** Ministriju noslēpumi
- 15** Latvijas Valsts Prezidents
- 16** Prezidentu meklējumi
- 18** Pašvaldības
- 19** Problēmas manā pašvaldībā
- 21** Ietekmē vidi sev apkārt
- 23** Dažādi
- 24** Trīs līmeņi problēmas risināšanai
- 26** Pazudis Latvijas politikā
- 28** Politiskās ideoloģijas randiņi
- 30** Bingo loto tralalā
- 32** Politikas risks
- 34** Etīdes attīstība
- 36** Informācijas viszinis
- 38** Pielikumi

IEVADS

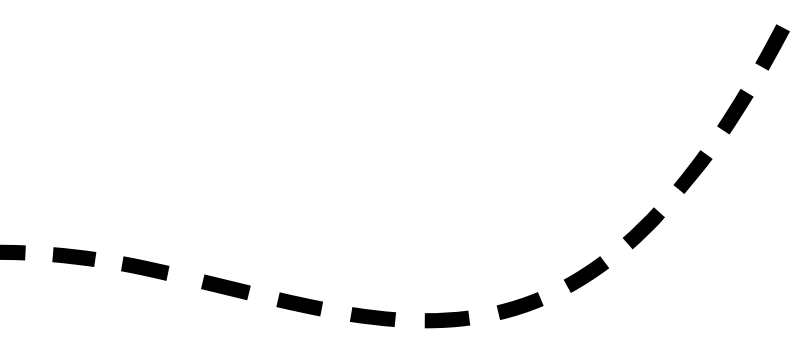
Sveicināti, dārgie skolotāji!

Mēs, jaunatnes organizācija "Klubs "Māja" - jaunatne vienotai Eiropai", esam izstrādājuši šo metodisko materiālu, jo ticam, ka jauniešu politiskā izglītošana un izpratnes veidošana par lēmumu pieņemšanu valstī ir viens no būtiskākajiem aspektiem izglītotas un aktīvas sabiedrības izveidē, kas pārzina savas tiesības un spēj ietekmēt demokrātiskas valsts veidošanās procesus.

Aizvien vairāk varam novērot, ka pabeidzot skolu jaunieši neizprot to, kā tiek veidota politika, kāda ir indivīdu loma tajā un nereti izvēlas ar to nesaistīties un par to neinteresēties. Tas rezultējas zemos vēlēšanu rezultātos, pasīvā sabiedrībā, kā arī vājā sabiedriskajā aktīvismā, kas ir nopietns drauds demokrātiskas valsts attīstībā.

Mēs ceram, ka šis materiāls un tajā apkopotās aktivitātes ļaus jauniešiem praktiskā un radošā veidā vairāk izprast pašvaldību, Saeimas, Ministru kabineta un Valsts prezidenta darba ikdienu un visu šo varas institūciju mijiedarbību. Aicinām izmantot aktivitātes stundu vai ārpus stundu darbā ar jauniešiem, pielāgot tās savām vajadzībām, eksperimentēt un ļauties radošumam un ideju apmaiņai ar jauniešiem.

Jūsu - Klubs "Māja"

#1

NODALA

SAEIMA

X

3

DOMU BIEDRU MEKLĒJUMOS

2 mācību stundas
(80 min)

25-30 dalībnieki

Vidusskola

Mērķis: Iepazīstināt jauniešus ar to, kā tiek veidota Saeimas koalīcija.

Nepieciešams: Pieeja drukāšanai, projektoris; priekšzināšanas nav nepieciešamas.

Materiāli: Informācija par politiskajām partijām (partiju politiskās programmas, mājaslapas utt.), maza kastīte, mazas papīra loksnes.

NORISES GAITA

- Aktivitāti sāciet ar diskusiju:
 - Pajautājat jauniešiem, vai viņi zina, kas ir koalīcija un opozīcija.
 - Pajautājat dalībniekiem, vai viņi zina, kuras partijas šobrīd ir Saeimas koalīcijā.
 - Īsi pastāstiet par to, kā un kāpēc veidojas koalīcijas.
- Sagatavojat loterijas kastīti. Uz mazām lapiņām uzrakstat to partiju nosaukumus, kuras ir ievēlētas esošajā Saeimā. Ievietojat kastītē lapiņas ar partiju nosaukumiem. Uz vairākām lapiņām var būt viena un tā pati partija, bet ievērojiet balansu, lai vēlāk jauniešiem būtu iespēja apvienoties aptuveni vienādās grupās. Lapiņu skaitam ir jābūt vienādam ar dalībnieku skaitu.
- Dodat grupām 10–15 minūtes laika, lai sīkāk izpētītu partijas un to programmas, lai pilnībā saprastu, ko tās pārstāvēs.
- Kad grupas ir veiksmīgi iepazīnušās ar savu partiju, lūdzat viņiem vienoties par tikšanās laiku ar citām partijām, lai apspriestu sadarbības iespējas. Katrai grupu sanāksmei atvēliet 2 minūtes.
 - Lai interesantā veidā vienotos par tikšanās laiku, varat izmantot **pulksteņa metodi**:
 - Liekat uzzīmēt katram dalībniekam apli un sadalīt to 12 iedaļās kā pulksteni;
 - Dodat laiku 5 minūtes, lai jaunieši savā starpā tīklojas un sarunā tikšanās laiku konkrētos laikos, kad ir brīvi. Ļaujiet sarunāt jauniešiem pēc iespējas vairāk tikšanās laikus ar pēc dažādiem jauniešiem, kas pārstāv dažādas partijas;

- Kad jaunieši ir vienojušies par tikšanās laikiem ar citiem jauniešiem, nosauciet kādu pulksteņa laiku, piemēram, plkst. 15:00, tad attiecīgi šajā laikā jātiekas tiem jauniešiem, kuri abi bija sarunājuši tikties viens ar otru plkst. 15:00;
- Nav obligāti jānosauc visi pulksteņa laiki, var pielāgoties situācijai un jauniešu skaitam;
- Šajā "tikšanās laikā" jaunieši pārrunā savu pārstāvēto partiju nostājas un ideoloģiju, lai izprastu, ar kurām partijām ir vēlme veidot koalīciju.
- Svarīgi, ka jaunieši salīdzina savas un otras partijas vērtības, lai saprastu, vai tiešām viņi var atrast kopēju valodu.
- Dodat laiku grupām, kas pārstāv vienu partiju, apdomāties par sanāksmēm ar citām partijām un vienoties par to, ar kurām vēlas veidot koalīciju.
- Jautājat grupām par sanāksmju rezultātiem un lūdzat viņiem paziņot, ar kuru(-ām) partiju(-ām) viņi sadarbosies koalīcijā un kāpēc.
- Apskatat kādi ir rezultāti, vai izdevās izveidot koalīciju, vai izveidotā koalīcija atbilst tagadējās Saeimas koalīcijai.

REFLEKSIJA

Atgriezeniskā saite:

Aktivitāte sevī ietver lielu subjektīvās izvēles un uztveres elementu. Visbiežāk jaunieši būs veidojuši koalīciju ar partijām, ar kurām saskan viņu PERSONISKĀS vērtības. Tādēļ ir būtiski, ka pēc aktivitātes jūs apspriežat:

- Kā partijas nonāca pie lēmuma par sadarbību koalīcijā?
- Vai un cik lielā mērā koalīcija apmierina katra individuālās vēlmes?
- Kas ir iemesli, kāpēc veidojāt vai neveidojāt koalīciju ar katru partiju?
- Kā jauniešu izveidotā koalīcija saskan ar esošo koalīciju Saeimā, kādas ir atšķirības?
- Kas notiek ar partijām, kuras neiekļūst koalīcijā?

Sasniegtie rādītāji:

- Izpratne par to, kā tiek izveidotas koalīcijas, debates māksla un komunikācija.

LIKUMPROJEKTU MĀKSLINIEKS

1-2 mācību stundas
(40-80 min)

20-25 dalībnieki

Vidusskola

Mērķis: Labāka izpratne par likumdošanas procesu.

Nepieciešams: Priekšzināšanas nav nepieciešamas.

Materiāli: Telefons ar interneta savienojumu, papīrs, pildspalvas

NORISES GAITA

BŪTISKI!

Šai aktivitātei var būt dažādas variācijas un iespējams pat radīt pilnas dienas aktivitāti, veidojot priekšnesumus par Saeimas funkciju izpildi ar ainām.

- Sadalāt dalībniekus četrās (atkarīgs no dalībnieku skaita) grupās un lūdzat dalībniekus izpētīt likumdošanas procesu Saeimā.
- Atvēlat 15 minūtes pētīšanai un lūdzat dalībniekiem veikt piezīmes par izpētīto. Pētījumiem dalībnieki var izmantot Saeimas oficiālo mājaslapu "saeima.lv"
- Ja nepieciešams, palīdzat dalībniekiem ar mulsinošiem vai nesaprotamiem terminiem.
- Pēc informācijas izspētīšanas, jauniešiem jāveido interesantas prezentācijas, kur pārējiem dalībniekiem tiek izskaidrots likumdošanas process, ietverot konkrētus vārdus un emocijas, kas tiek izlozēti. Katrai komandai varat iedot 2-3 vārdus no visām kategorijām un pārējie pēc tam var minēt.

- Jauniešiem jāizlozē un savā prezentācijā jāiekļauj:

<p>1. Emociju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pārspīlēts prieks • Pārspīlētas bēdas • Pārspīlēts apjukums • Pārspīlēta garlaicība 	<p>2. Vārdu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Cukurs • Malka • Traktors • Sniegavīrs • Smiltis • Vētra • Virtuļi • Ērgļi • Krūze • Šampūns
<p>3. Unikālo elementu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jaunieši vāra zupu • Jaunieši ir sporta treneri • Jaunieši raksta vēstuli Ziemassvētku vecītim • Jaunieši iepērkas būvniecības veikalā. 	

- Dodat grupām vēl 10–15 minūtes laika, lai tās izplānotu un radītu izvēlēto materiālu.
- Katra grupa prezentē veidoto, ietverot izlozētos elementus - emociju, konkrētos vārdus, unikālo elementu. Aktivitātes noslēgumā dalībnieki var balsot par labāko prezentāciju.

REFLEKSIJA

Atgriezeniskā saite:

Varat ar jauniešiem izrunāt:

- Vai mācīties bija vieglāk ar radošu pieeju?
- Kas bija lielākie izaicinājumi šajā procesā?
- Vai jums ir sajūta, ka labāk izprotat likumdošanu?

Sasniegtie rādītāji:

- Kreatīvās domāšanas un iztēles prasmes;
- Sarežģītas terminoloģijas paskaidrošana vieglā, mākslinieciskā veidā.

DIVI LIKUMI - VIENI MELI

1 mācību stunda
(40 min)

8+ dalībnieki

Vidusskola

Mērķis: Sapratne par likumu aptuveno uzbūvi, satura formu.

Nepieciešams: Priekšzināšanas nav nepieciešamas.

Materiāli: Telefons ar interneta savienojumu, papīrs, pildspalvas

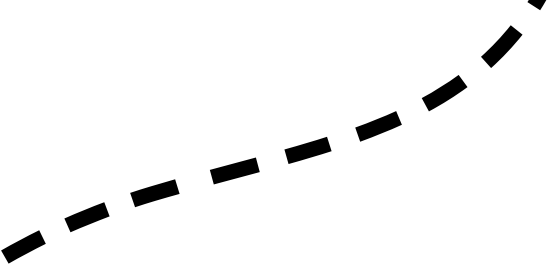
NORISES GAITA

- Iepazīstināt dalībniekus ar portālu likumi.lv un izskaidrojat viņiem, kas ir šī vietne un kādu informāciju viņi var šeit atrast.

Likumi.lv ir tiesību aktu vietne, kurā tiek nodrošināta brīva piekļuve Latvijas Republikas tiesību aktiem.

Likumi.lv tika izveidoti 2001. gadā, lai ikviens varētu realizēt savas Latvijas Republikas Satversmes 90. pantā paredzētās tiesības: „Ikvienam ir tiesības zināt savas tiesības”. Vietnē, ko uztur un attīsta oficiālais izdevējs „Latvijas Vēstnesis”, pieejama jaunākā informācija par tiesību aktiem un to izmaiņām

- Pēc tīmekļa vietnes izskatīšanas pastāstāt dalībniekiem, ka viņi spēlēs spēli. Viņu mērķis ir pierakstīt divus patiesus jebkura likuma pantus un izveidot vienu nepatiesu pantu. Lai izveidotu nepatiesu pantu, viņi var mainīt esošu vai uzrakstīt to paši. Spēles vadītājs var izvēlēties vienu konkrētu likumu, piemēram, Izglītības likumu vai Satversmi, kas jauniešiem jāizpēta un no kura jāizvēlas panti.
- Dodāt jauniešiem 10 minūtes individuāli atrast divus īstus likuma pantus un izveidot vienu neīstu likuma pantu.

-
- Pēc šī procesa aicināt jauniešus dalīties pāros un prezentēt vienam otram savus pantus, un minēt, kurš ir neīstais pants. Pēc tam pāriem ir kopīgi jāapvieno labākās idejas, lai izveidotu grūtāk izdomājumu kombināciju, šim procesam dodāt 5 minūtes.
 - Katrs no pāriem tiek ar citu pāri un process atkārtojas, šim procesam arī dodiet 5 minūtes.
 - Pēc tam katra no komandām prezentē savas idejas un visi var minēt, kurš ir patiesais un kurš ir aplamais.
 - Grupas var skaļi nolasīt rakstītos pantus jebkurā secībā. Citu grupu mērķis ir pacelt rokas, ar pirkstiem rādot 1, 2 vai 3, lai parādītu, kurš pants, viņuprāt, ir nepatiess.
 - Aktivitāte beidzas, kad visas grupas izdara savus minējumus.

REFLEKSIJA

Atgriezeniskā saite:

Šī ir ātra un jauka aktivitāte, kura rosinās dalībniekos patīkamas emocijas un enerģiju padziļinātākām sarunām, tādēļ iesakam kā turpinājumu šai aktivitātei pāriet pie kādas no iepriekš vai tālāk rakstītajām aktivitātēm, kas ir nedaudz padziļinātākas.

- Vai bija grūti lasīt likumu pantus?
- Vai kāds no īstajiem likuma pantiem jums šķita dīvains un neskaidrs?
- Vai ir kāds likums, kas jums šķiet bezjēdzīgs vai slikts?

Sasniegtie rādītāji:

- Iespēja iepazīties ar dažādiem likumiem, idejas par jaunu likumu ieviešanu.

VALSTS BUDŽETA PĀRVALDNIIEKS

3 mācību stundas
(120 min)

14+ dalībnieki

Vidusskola

Mērķis: Iepazīstināt dalībniekus ar valsts budžeta sastādīšanas procesu.

Nepieciešams: Priekšzināšanas nav nepieciešamas.

Materiāli: Papīrs, pildspalvas

NORISES GAITA

1. mācību stunda

- Pirmās 5 minūtes veltat aktivitātes izskaidrošanai un nākamo mācību stundu gaitai.
- Sadalāt jauniešus 7 komandās un liekat katrai komandai izvēlēties vai izlozēt kādu partiju, ko tie vēlas pētīt padziļināti.
- Dodat jauniešiem 15 minūtes iepazīties ar viņu partiju un tās ideoloģiju.
- Dodat visiem dalībniekiem kontekstu situācijai, ko brīvi varat izvēlēties no aktuālajām ziņām. Piemēram, Ukrainas bēgļu atbalsts Latvijā vai mediķu atalgojuma politika, u. tml.
- Katrai komandai dodat 2 minūtes prezentēt savu partiju un tās nostāju, balsoties uz partijas ideoloģiju, par iepriekš izvēlēto aktualitāti.
- Dzirdot citu grupu prezentācijas, ļaujiet jauniešiem apdomāties ar kuru no citām partijām tie vēlētos sadarboties, balstoties no savas partijas ideoloģijas, nevis personīgajiem uzskatiem.

2. mācību stunda

- Mācību stundas sākumā varat katrai partijai palūgt atgādināt par savām nostājām vai vērtībām, lai atsvaidzinātu jauniešu idejas.
- Jauniešiem ir iespēja diskutēt ar pārējo partiju pārstāvjiem un sadalīties koalīcijā un opozīcijā ar tām partijām, kuras uzskata par līdzīgi domājošām. Lai to izdarītu, varat izmantot aktivitāti **“Domu biedru meklējumos”**
- Kad jaunieši ir sadalījušies, paskaidrojiet jauniešiem, ka nākamajā mācību stundā viņiem būs jāsadala X budžets procentuāli pa nozarēm, kas būtiskas mūsu valstī. Visam budžetam kopā jāsadala 100%
- Aiciniet jauniešiem domāt budžeta kontekstā par: izglītību, sociālajiem pabalstiem, veselību, drošību, transportu, ārējo drošību

3. mācību stunda

- Jaunieši diskutē un runā par budžeta sadalīšanu. Sākumā dodat laiku, lai jaunieši vienotos par vienotu pozīciju koalīcijas un opozīcijas ietavos;
- leteikts diskusiju veidot brīvā formātā, lai mazinātu jauniešiem stresu. Aicināts iesaistīties diskusijās, kad jaunieši mazliet “aizplūst” no tēmas. Mācību stundas pēdējās 15 minūtēs mēģināt ar jauniešiem finalizēt plānu un procentu sadalījumu, stundas beigās obligāti visiem jāpiedalās balsojumā par budžeta apstiprināšanu vai neapstiprināšanu.

REFLEKSIJA

Atgriezeniskā saite:

1. Kā jums veicās sarunās?
2. Kas padarīja sarunas grūtas?
3. Kāpēc jūs paspējat/nepaspējat radīt savu koalīciju un mērķu plānus?
4. Kurš finanšu sadalījuma plāns dalībniekiem šķita veiksmīgākais?
5. Ko mēs šodien iemācījāmies par politiku?
6. Ko jūs šodien neiegūvāt, bet vēlaties iegūt nākamreiz šāda tipa aktivitātēs?

Sasniegtie rādītāji:

- Radīta dziļa izpratne politiku, koalīcijas darbību un lēmumu pieņemšanas procesu.

#2

NODALA

**MINISTRU
KABINETS**

MINISTRIJU NOSLĒPUMI

		
1 mācību stunda (40 min)	15+ dalībnieki	Vidusskola

Mērķis: Iepazīstināt jauniešus ar Latvijas Republikas ministriju veidiem un to pienākumiem.

Nepieciešams: Pieeja internetam; nelielas priekšzināšanas par ministriju veidiem un to pienākumiem

Materiāli: Izdrukātas kartītes (Pielikums Nr.1); papīra līmlente vai lipekļi; šķēres; pieeja internetam.

NORISES GAITA

Sagatvošanās pirms mācību stundas:

- Izdrukājat, izgriežat un sajaucat kartītes atbilstoši dalībnieku skaitam (skatīt 1. pielikumu).
 - Ja nav pieejams printeris, varat rakstīt kartītes ar roku.
- Uzlieciet uz ekrāna vai izprintējiet sarakstu ar visām Latvijas ministrijām

Spēles gaita mācību stundā:

- Sadalāt spēles dalībniekus pāros;
- Izdalāt katram spēlēs dalībniekam vienu kartīti un palūdzat, lai uzlīmē kartīti savam pāriniekam uz pieres tā, lai otrs cilvēks nevar redzēt, kas uz kartītes rakstīts.
- Kartītes var pielīmēt ar līmlenti vai ar lipekli.
- Kad katram dalībniekam ir pielīmēta kartīte uz pieres, spēle var sākties.
- Katram dalībniekam ir uzdevums savam pāriniekam noraksturot ministriju, kas uzrakstīta kartītē uz pārinieka pieres. Ir aizliegts izmantot vārdus, kas norādīti slīprakstā zem ministrijas nosaukuma, lai to raksturotu.

- Ja jauniešiem ir grūtības noraksturot ministriju, jo nezina tās pienākumus, aiciniet pievēst uzmanību aizliegtajiem vārdiem un censties no tā noprast ministriju galvenos pienākumus.
- Dalībnieka uzdevums ir uzminēt, kāda ministrija ir uz uzrakstīta kartītē uz pieres.
- Kad visi jaunieši ir uzminējuši savu ministriju, viņi sadalās grupās ar pārējiem jauniešiem, kuriem tā pati ministrija.
 - Ja ir maza grupa, jaunieši pie uzdevuma var strādāt individuāli.
- Izveidotajās grupās jaunieši iepazīstas ar konkrētās ministrijas darbu un pienākumiem:
 - Kādi ir šīs ministrijas galvenie pienākumi?
 - Kas ir lielākie izaicinājumi, ar ko saskaras šī ministrija?
 - Ja tu/jūs būtu atbildīgi par šo ministriju, kas ir 3 galvenās lietas, ko risinātu nākamo 4 gadu laikā?
- Dodat jauniešiem 15 minūtes, lai sagatavotos un tad palūdzat katrai grupai īsi un kodolīgi pastāstīt pārējām komandām par savu ministriju.

REFLEKSIJA

Atgriezeniskā saite:

- Reflektējat ar dalībniekiem spēles gaitu, varat ar jauniešiem pārrunāt šos jautājumus:
 - Kā jums veicās ar savas ministrijas uzminēšanu?
 - Kura no visām ministrijām jums šķiet svarīgāka/mazāk svarīgāka? Kāpēc?
 - Vai, jūsuprāt, Latvijā ir pietiekami daudz ministriju, lai atrisinātu visas aktuālās problēmas, varbūt ir pārāk daudz ministri?
 - Ja jūs šodien dibinātu ministriju, kam jūs vēlētos pievērst uzmanību?

Sasniegtie rādītāji:

- Dalībnieki ir uzzinājuši ministriju skaitu, iepazīnuši to pienākumus un darbības jomas.

#3

NODALA

PREZIDENTS

PREZIDENTU MEKLĒJUMI

2 mācību stundas
(80 min)

20-30 dalībnieki

13+

Mērķis: Iepazīstināt jauniešu ar Valsts prezidenta ikdienas darbu.

Nepieciešams: Pieeja internetam, nepieciešamas nelielas priekšzināšanas par dažādām valdības formām pasaulē

Materiāli: Skolēnu metodiskie materiāli

NORISES GAITA

1. Mācību stunda

- Sadalāt jauniešus grupās.
- Jauniešiem dodāt 15 minūtes, lai iepazītos ar Latvijas prezidenta darbu, pienākumiem un pamata informāciju, jaunieši var izmantot skolēnu materiālus vai arī papildus informāciju internetā.
- Tālāk katrai grupai dodāt izlozēt, kuras valsts prezidents viņiem ir jāpēta: ASV, Ķīna, Vācija, Krievija, utt.
- Dodāt jauniešiem laiku līdz stundas beigām, lai izpētītu izlozētās valsts prezidentu un veiktu salīdzinājumu ar Latvijas prezidentu.

2. Mācību stunda

- Dodāt jauniešiem 10 minūtes, lai pabeigu savas prezentācijas un sagatavotos darba prezentēšanai.
- Katrai grupai dodāt 3 minūtes, lai prezentētu savas valsts prezidentu un tā atšķirības ar Latvijas valsts prezidenta darba pienākumiem.
- Atlikušajā stundas laikā veicat diskusiju ar jauniešiem, par to:
 - Kurš no nosauktajiem prezidentiem (valstīm) katram likās labāks?
 - Kā atšķirās vai neatšķirās abu valstu prezidentu pienākumi?
 - Kāds prezidents būtu piemērotākais Latvijai?
 - Vai Latvijas prezidents Latvijā ir svarīga, nozīmīga persona?
 - Vai tautai vajadzētu ievēlēt prezidentu?

Svarīgi ļauties viedokļu dažādībai un brīvībai, neierobežojot jauniešu viedokli. Ļoti iespējams, ka jauniešiem būs dažādi viedokļi vai redzējumi.

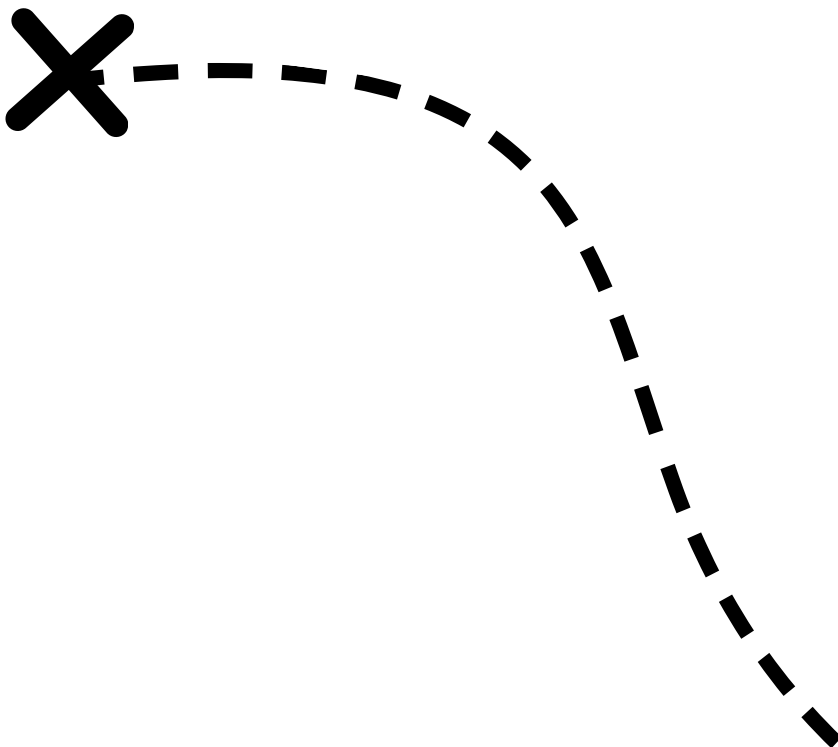
REFLEKSIJA

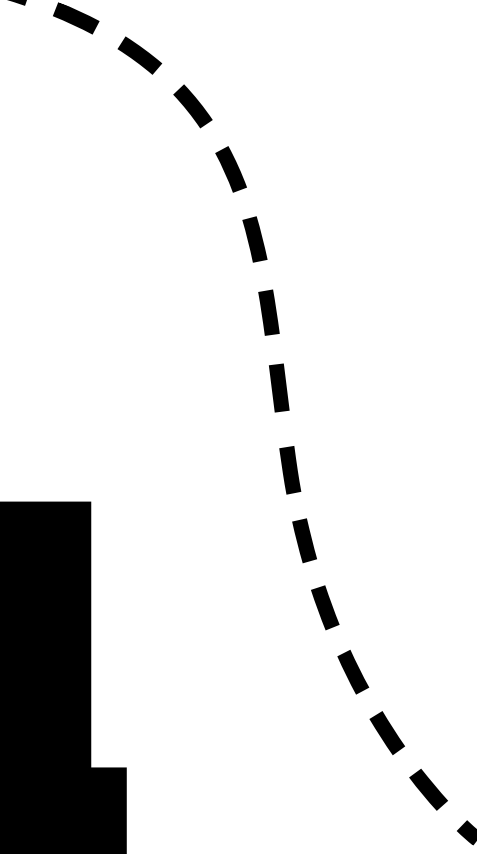
Atgriezeniskā saite:

- Šajā aktivitātē nav nepieciešama atgriezeniskā saite, jo diskusija to aizvietoja, ja nepieciešams varat pajautāt kā jauniešiem veicās un vai šis process viņiem bija vērtīgs.

Sasniegtie rādītāji:

- Izpratne par Latvijas Valsts prezidenta lomu un uzdevumiem, kā arī izpratne par citu pasaules valstu prezidentiem.

#4

NODALA

PAŠVALDĪBA

PROBLĒMAS MANĀ PAŠVALDĪBĀ

1 mācību stunda
(40 min)

20-25 dalībnieki

Vidusskola

Mērķis: Iepazīstināt jauniešus ar pašvaldību komiteju darbu, nozīmi un jautājumu klāstu, ko tās aptver un spēj ietekmēt.

Nepieciešams: Dalībniekiem nav nepieciešamas priekšzināšanas, taču aktivitātes vadītājam jābūt gatavam atbildēt uz dalībnieku jautājumiem, tādēļ ir būtiski iepazīties ar informāciju par lēmumu pieņemšanu pašvaldībā.

Materiāli: A3 papīrs, pildspalvas un marķieri.

NORISES GAITA

- Aktivitātes sākumā iepazīstināt jauniešus ar pašvaldību komiteju darbu, varat aplūkot sīkāk, kādas komitejas ir jūsu pašvaldībā un tās prezentēt jauniešiem.

Informācija aktivitātes vadītājam par komitejas darbu:

Deputāti izveido vairākas komitejas dažādu jautājumu risināšanai. Katram deputātam ir jāstrādā vismaz vienā komitejā. Pašvaldībā obligāti ir jāizveido vismaz divas komitejas - finanšu komiteja un sociālo, izglītības un kultūras komiteja. Parasti pašvaldības izveido 3-5 komitejas, bet atkarībā no pašvaldības lieluma var izveidot vēl vairākas.

- Sadalāt dalībniekus grupās pa 4 vai 5, atkarībā no dalībnieku skaita.
- Izlozējat, kurai grupai būs kura komiteja.

KOMITEJAS VAR BŪT

- Pilsētas attīstības;
- Sociālo jautājumu;
- Jaunatnes konsultatīvā komiteja;
- Tautsaimniecības;
- Izglītības;
- Finanšu;
- Jebkāda cita Jūsu (skolotāja) izvēlēta komiteja.

- Nodrošināt jauniešus ar papīra lapām un citiem materiāliem, kur veidot savas prezentācijas (prezentācijas var veidot arī datoros, ja tādi ir pieejami).
- Grupas sāk darbu. Sākumā jaunieši iepazītas ar izlozētās komitejas pienākumiem un jautājumiem, ko tās apskata. Tos piefiksē uz papīra lapām, lai vēlāk varētu prezentēt.
- Kad jaunieši ir iepazīnušies ar jautājumu loku, ko skar konkrētā komiteja, aicināt jauniešus grupās uzsākt diskusiju par aktuālajām problēmām pašvaldībā, ko tā varētu risināt.
 - Diskusijai dodiet 15 minūtes
 - **Būtiski** - motivējiet jauniešus domāt par sev personīgi aktuālām problēmām, kas ir viņiem aktuālas un svarīgas, piemēram, kā vajadzētu izskatīties skolas infrastruktūrai vai kā sniegt labākas iespējas jauniešiem vasaras brīvlaikā.
- Pēc diskusijas katrai grupai dodiet 4 minūtes, lai prezentētu savu darbu.
- Kad prezentācijas ir noslēgušās, apkopojat no dalībniekiem visus materiālus.
- Ja pietiek laiks, aicināt jauniešiem iejusties domes deputātu lomās un balsot par katru no izveidotajām idejām.
 - Katram jaunietim ir viena balss un viņi var balsot - par, pret vai atturās - par pārējo komandu idejām.

REFLEKSIJA

Atgriezeniskā saite:

- Ja paliek laiks, izrunājiet šos jautājumus:
- Kā Tu juties savā komitejā, izsakot viedokli un priekšlikumus?
 - Parādi ar pirkstiem no 1 līdz 5, cik uzklausīts juties?
- (ja radās) Kādēļ radusies situācija, ka kāds no dalībniekiem jūtas neuzklausīts?
- Kādas vēl ir jūsu idejas, kuras noteikti gribat īstenot?
- Kura no šodien minētajām idejām jums šķita vislabākā un visnepieciešamākā?
- Kāda ir komiteju loma pašvaldības ikdienā?

Sasniegtie rādītāji:

- Attīstīta problēmu risināšanas kompetence, paplašinātas zināšanas par pašvaldību lēmumu pieņemšanu un risinājumu meklēšanu, izpratne par pašvaldību komitejas darbu.

IETEKMĒ VIDI SEV APKĀRT!

		
1-2 mācību stundas (40-80 min)	15-20 dalībnieki	Vidusskola

Mērķis: Izprast pašvaldību darbību, izmēģināt lēmumu pieņemšanas procesu un dažādu sabiedrības grupu interešu aizstāvību

Nepieciešams: Priekšzināšanas nav nepieciešamas

Materiāli: Papīra lapas pierakstiem, pildspalvas, lomu apraksti (*Pielikums Nr. 2*), marķieri

NORISES GAITA

- Sadalat aktivitātes dalībniekus 5 grupās ar aptuveni vienādu dalībnieku skaitu (pēc nepieciešamības var veidot arī vairāk, izveidojot savus lomu aprakstus) un iepazīstināt dalībniekus ar aktivitātes uzdevumu - Tiks izspēlēta simulācijas spēle, kur Jūsu pašvaldības dome ir nākusi klajā ar jauniešu iniciatīvu konkursu, paredzot piešķirt līdz 10 000 EUR labākās iniciatīvas attīstīšanai.
- Liekat katrai grupai izlozēt savu lomu simulācijas spēlē. Četras grupas pārstāvēs dažādas sabiedrības interešu grupas:
 - Jaunos aktīvistus, kuri iestājas par iekļautību;
 - Aktīvistus, kuri iestājas par digitālo transformāciju;
 - Aktīvistus, kuri iestājas par vides aizsardzību;
 - Aktīvistus, kuri iestājas par jauniešu politisko aktīvismu.
 - Piektā grupa iejutīsies domes deputātu lomās, kuri uzklausa pārējo grupu idejas un nolems, kam piešķirt finansējumu.
- Katrai grupai izdalāt attiecīgo savas lomas aprakstu (skatīt 2. pielikumu) un dodāt grupām 15 minūtes laika, lai sāktu strādāt pie savas iniciatīvas, balstoties uz iedoto aprakstu. Aicināt domāt par idejas nepieciešamību, par budžeta sadalījumu utt.

- Kamēr sabiedrības interešu aizstāvības grupas strādā pie savām idejām, nodotat informāciju Domes deputātu grupai, ka grupai jānāk klajā ar paziņojumu, ka ir notikušas vēlēšanas un ir pilnībā mainījušās Domes intereses un vēlmes. Dodat laiku deputātu grupai 15 minūtes izdomāt, kādu pozīciju tie ieņems. Piemēram, Domes jaunās prioritātes ir primāri piešķirt finansējumu iniciatīvām, kas attīsta pašvaldības ekonomiku, piesaista tūrismu utt.
 - Šāds "pagrieziena punkts" vajadzīgs, lai jaunieši izprastu, cik liela nozīme ir tieši cilvēkiem un partijām, kas strādā konkrētajā pašvaldībā un kā tas ietekmē pašus jauniešus un viņu idejas.
- Pēc tam, kad deputātu grupa ir prezentējusi jauno Domes nostāju, dodat grupām vēl 10 minūtes laika, lai izmainītu un pielāgotu idejas esošajai situācijai. Deputātu grupa tikmēr var sākt domāt jautājumus un galvenos nostāju punktus, kas būs svarīgi, pieņemot lēmumu, kam piešķirt finansējumu.
- Iniciatīvu prezentēšana - dodat laiku katrai grupai 2-5 minūtes prezentēt savu ideju deputātu grupai. Pēc idejas noklausīšanās ļaujiet deputātu grupai uzdot jautājumus, norādīt, kas bija labi, izrādīt kritiku. Būtiski ir veidot dialogu, kā arī aicināt grupas iejusties savās lomās, nevis balstīties uz savām personīgajām interesēm.
- Pēc visu ideju prezentēšanas, dodat deputātu grupai laiku 5 minūtes, lai pieņemtu lēmumu, kam piešķirt solītos 10 000 EUR. Deputāti var izvirzīt arī vairākas iniciatīvas, katram piešķirot mazāku summu, lai kopā veidotos 10 000 EUR.

REFLEKSIJA

Atgriezeniskā saite:

Pēc simulācijas spēles izrunājiet ar jauniešiem:

- Kādas bija to sajūtas, kad Dome pilnībā mainīja savu nostāju?
- Vai tā notiek arī īstajā dzīvē?
- Vai bija viegli pielāgot ideju jaunajai situācijai?
- Kādas bija sajūtas, prezentējot ideju Domei?
- Kādas ir sajūtas par Domes pieņemto lēmumu?
- Ko jaunieši varētu darīt, lai šādas situācijas neatkārtotos reālajā dzīvē?

Sasniegtie rādītāji:

- Izpratne par lēmumu pieņemšanas procesiem un spēju pielāgoties dažādām situācijām.

#5

NODALA

DAŽĀDI

Šajā sadaļā ir aktivitāts ativitātes, kas ir veidotas aptverot divas vai vairākas politiskās sistēmas elementus.

TRĪS LĪMENI PROBLĒMAS RISINĀŠANAI

1 mācību stunda
(40 min)

20-25 dalībnieki

Vidusskola

Mērķis: Izprast atšķirības starp dažādiem lēmumu pieņemšanas līmeņiem.

Nepieciešams: Nepieciešamas vismaz pamatlīmeņa priekšzināšanas par Eiropas Savienību, Saeimu un Pašvaldības domes darbu.

Materiāli: Pildspalvas, krāsainie papīri.

NORISES GAITA

- Sadalāt jauniešus grupās pa 3-5 cilvēkiem (atkarīgs no cilvēku skaita)
- Aicināt jauniešiem padomāt par dažādām problēmām, kas ir aktuālas dažādos līmeņos, katrai grupai ir jāizdomā vismaz 4 problēmas, kas ir:
 - problēma globālā līmenī;
 - problēma Latvijas mērogā;
 - problēma reģiona/pašvaldības līmenī;
 - problēma individuālā līmenī;
- Dodāt jauniešiem 15 minūtes, lai aprakstītu šīs problēmas - jo detalizētāk, jo labāk.
- Kad visas grupas ir pabeigušas, liekat grupām savā starpā dalīties ar aprakstītajām problēmām un aicināt jauniešus meklēt risinājumus problēmai, bet visos līmeņos, piemēram, cilvēki nejūtas droši novadā, kā to var risināt Eiropas Savienība? Viņi var veidot dažādus projektus, lai noskaidrotu ceļoņus cilvēku bailēm, vai arī Latvijas valdība var piešķirt naudu pilsētu apgaismojumam vai lielāku finansējumu policijai utt.
- Dodāt jauniešiem 10-15 minūtes, lai izstrādātu visus šos risinājumus. Kad jaunieši ir pabeiguši, viņiem ir grupā jāizvēlas viena no problēmām un tā jāprezentē pārējai klasei ar piedāvātajiem 4 risinājumiem globālā, nacionālā, reģionālā un individuālā līmenī. Kad jaunieši prezentē, pārējās grupas var balsot par to, vai tās piekrīt vai nepiekrīt piedāvātajam risinājumam.

REFLEKSIJA

Atgriezeniskā saite:

Ja pietiek laiks varat pārrunāt par to, kā veicās:

- Kura līmeņa problēmu risinājumus bija visgrūtāk izlemt?
- Vai jums ir lielāka skaidrība par katra līmeņa darbību?
- Vai, piemēram, pašvaldības un valsts pienākumi var pārklāties?
- Vai saredzat, kā jūs varat veikt nozīmīgas pārmaiņas?

Sasniegtie rādītāji:

- Radīta interese un pamata sapratne par politikas un problēmu risināšanu dažāda līmeņa institūcijās.

PAZUDIS LATVIJAS POLITIKĀ

1 mācību stunda
(40 min)

8+ dalībnieki

Vidusskola

Mērķis: Veicināt jauniešos izpratni par to, kā strādā Latvijas politiskā sistēma

Nepieciešams: Pieeja drukāšanai; priekšzināšanas nav nepieciešamas.

Materiāli: "Pazudis Latvijas politikā" šablons (*Pielikums Nr.3*)

NORISES GAITA

- Izdrukājat un izdalāt šablonu "Pazudis Latvijas politikā".
- Paskaidrojāt viņiem, ka visas uzskaitītās lietas ir nepieciešamas, lai veidotu Latvijas politiku. Kopā pārskatat sarakstu un pajautājat viņiem, vai tajā nav kādi mulsoši termini.
- Paskaidrojāt dalībniekiem, ka viņiem šos terminus ir jāsakarto no 1 (svarīgākais) līdz 16 (nesvarīgākais) pēc to nozīmīguma viņiem, kā Latvijas pilsoņiem.
- Dodat dalībniekiem 10 minūtes laika individuāli šablona aizpildīšanai.
- Pēc tam, kad dalībnieki individuāli aizpilda tabulu, sadalāt pa pāriem, viņiem savā starpā ir jāsalīdzina rezultāti un jāvienojas par kopīgu ideju.
- Pēc tam pārus sadalāt grupās pa 4-5 cilvēkiem grupā. Dodat grupām vēl 10 minūtes laika, lai tās salīdzinātu un apspriestu savas perspektīvas. Šajās 10 minūtēs dalībnieki aizpilda savu grupu vērtējumu.
- Ļaujaties diskusijai, lai jauniešiem savā starpā būtu iespēja dalīties ar saviem redzējumiem un idejām.

Svarīgi ir neļaut jauniešiem pāriet uz strīdēšanos, bet palikt pie argumentācijas, balstoties uz konstruktīviem argumentiem.

REFLEKSIJA

Atgriezeniskā saite:

Pēc aktivitātes pārrunājat:

1. Vai latvietis/pilsonis/iedzīvotājs ir būtiskāks par politisku personu kā ministru prezidentu?
2. Kur domas skarīta ar citiem, kur atšķīrās, kāpēc?
3. Vai un kā šo nozīmju secība varētu mainīties, piemēram, kara situācijā?
4. Vai bija situācija, kur jums bija dažādas izpratnes par kādu no lietām?
5. Var uzdot kopējus temperatūras jautājumus - kā jūties pēc aktivitātes?

Sasniegtie rādītāji:

- Komandas darba prasmju attīstība;
- Izpratne par Latvijas politiskās sistēmas elementiem.

POLITISKĀS IDEOLOĢIJAS RANDIŅI

1 mācību stunda
(40 min)

12-24 dalībnieki

Vidusskola

Mērķis: Ļaut jauniešiem iepazīt dažādās politiskās ideoloģijas.

Nepieciešams: Priekšzināšanas nav nepieciešamas.

Materiāli: Nav nepieciešami nekādi materiāli.

NORISES GAITA

- Sadaliet jauniešus mazās grupās (2-4 jaunieši grupā)
- Izlozējat katrai grupai vienu ideoloģiju: liberālisms; nacionālisms; sociālisms; feminisms; marksisms un konservatīvisms.
- Dodat katrai grupai 10 minūtes, lai iepazītos ar savu ideoloģiju un piefiksētu galvenās atziņas.
- Pastāstāt jauniešiem, ka katrai ideoloģijai ir jādodas randiņā ar pārējām (katrs randiņš ilgst 3 minūtes)
- Katrā randiņā ir jārunā par dažādiem jautājumiem, lai palīdzētu jauniešiem labāk raisīt diskusiju un parādīt savu ideoloģiju, piemēram, katrā "randiņā" varat dot citu jautājumu par ko runāt:
 - Kā tev šķiet, kas ir vislabākais veids kā attīstīt darba tirgu?
 - Kā sadalīt ienākumus?
 - Uz kādiem principiem tu skaties, lai veicinātu valsts attīstību?
 - Kas ir lietas kuras jūs vispār netolerējat?

- Lai jauniešiem vieglāk būtu sadalīties pāros, varat izmantot **“pulksteņa metodi”**:
 - Liekat uzzīmēt katram dalībniekam apli un sadalīt to 12 iedaļās kā pulksteni;
 - Dodat laiku 5 minūtes, lai jaunieši savā starpā tīklojas un sarunā tikšanās laiku konkrētos laikos, kad ir brīvi. Ļaujiet sarunāt jauniešiem pēc iespējas vairāk tikšanās laikus jauniešiem, kas pārstāv dažādas ideoloģijas;
 - Kad jaunieši ir vienojušies par tikšanās laikiem ar citiem jauniešiem, nosauciet kādu pulksteņa laiku, piemēram, plkst. 15:00, tad attiecīgi šajā laikā jātiekas tiem jauniešiem, kuri abi bija sarunājuši tikties viens ar otru plkst. 15:00;
 - Nav obligāti jānosauc visi pulksteņa laiki, var pielāgoties situācijai un jauniešu skaitam;
 - Šajā “tikšanās laikā” jaunieši pārrunā savas pārstāvētās ideoloģijas un atbild uz kādu no jautājumiem, kas minēti augstāk, ko uzdod aktivitātes vadītājs.
- Pēc visiem randiņiem, aicināt visiem pastāstīt par otru ideoloģijām, piemēram, lai visi pastāsta par to, kas ir liberālisms, un tad liberālās ideoloģijas pārstāvji palabo vai pakomentē.

REFLEKSIJA

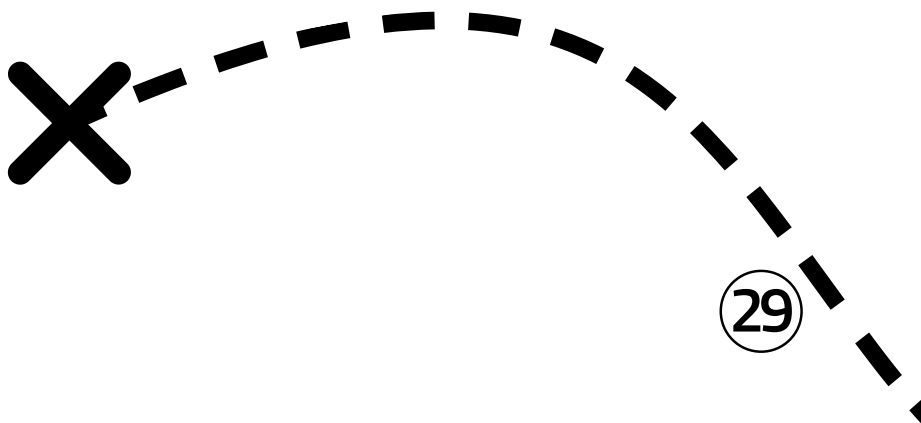
Atgriezeniskā saite:

Ja pietiek laiks ar jauniešiem varat apspriest:

- Vai ir kāda ideoloģija, kas jums šķiet īpaši laba/slikta?
- Vai kāda no šīm ideoloģijām redzama Latvijā?
- Vai kādu no šīm ideoloģijām vajag Latvijā?

Sasniegtie rādītāji:

- Jaunieši ir izpratuši un iepazīnuši dažādas ideoloģijas pamata līmenī, attīstījuši diskutēšanas prasmes.

BINGO LOTO TRALALĀ

		
1 mācību stunda (40 min)	5-30 dalībnieki	Vidusskola

Mērķis: Veicināt jauniešu izpratni par dažādiem neskaidriem politikā lietotiem terminiem.

Nepieciešams: Vispārīga izpratne par dažādiem politiskajiem terminiem

Materiāli: Bingo kartītes (*Pielikums Nr. 4*) un Termini (*Pielikums Nr. 5*)

NORISES GAITA

Sagatavošanās spēlei:

Pirms aktivitātes aicinām no jauniešiem ievākt telefonus, lai jauniešiem nerastos kārdinājums meklēt pareizās atbildes internetā.

- Ja jums ir vēlme, varat izveidot papildus kartītes ar saviem vārdiem, vai papildus kartītes ar citu vārdu secību.
- Sadalāt jauniešus x grupās (atkarīgs no dalībnieku skaita) un katrai grupai iedodāt savu bingo kartīti.
- Paskaidrojiet jauniešiem spēles gaitu:
- Skolotājs sauks vārdus, ja šis vārds parādās skolēnam uz kartītes, skolēns to atzīmē.
- Šajā aktivitātē ir 3 spēles, kuras viņi var uzvarēt:

Pirmā spēle:

- Komandas mērķis ir savākt 5 vārdus diagonāli (pilnu rindu).
- Kad kādai komandai ir sanākusi diagonāli pilna rinda, viņi saka bingo.
- Tajā brīdī komandai ir jānosauc visu vārdu definīcijas, kas ir šajā diagonālē, ja viņi to izdara veiksmīgi, tad viņi ir uzvarējuši pirmo spēli.
 - Ja komanda nespēj nosaukt visu vārdu definīcijas, tad spēle turpinās, līdz kada komanda to spēj, ja pirmā komanda procesā uzzina definīciju, viņi joprojām var uzvarēt.

Otrā spēle:

- Komandas mērķis ir savākt 5 vārdus divās rindās diagonāli, jeb X formā. Iepriekš atzīmētie vārdi paliek iekrāsoti.
- Kad kādai komandai ir savākusi 2 pilnas rindas X formā, viņi saka bingo.
- Tajā brīdī komandai ir jānosauc visu vārdu definīcijas, kas ir šajās diagonālēs, ja viņi to izdara veiksmīgi, tad viņi ir uzvarējuši otro spēli.
 - Ja komanda nespēj nosaukt visu vārdu definīcijas, tad spēle turpinās, līdz kada komanda to spēj, ja pirmā komanda procesā uzzina definīciju viņi joprojām var uzvarēt.

Trešā spēle:

- Komandas mērķis ir savākt 25 vārdus, jeb visus vārdus kartītē. Iepriekš atzīmētie paliek iekrāsoti.
- Kad kādai komanda ir savākusi visus vārdus, viņi saka bingo.
- Tajā brīdī komandai ir jānosauc visu vārdu definīcijas, ja viņi to izdara veiksmīgi tad viņi ir uzvarējuši trešo spēli.
 - Ja komanda nespēj nosaukt visu vārdu definīcijas, tad spēle turpinās, līdz kada komanda to spēj, ja pirmā komanda procesā uzzina definīciju viņi joprojām var uzvarēt.

REFLEKSIJA

Atgriezeniskā saite:

- Vai joprojām ir kādi termini/vārdi, kas jums nav skaidri?
- Vai jums bija daudz vārdu, par kuriem bijāt dzirdējuši, bet nezinājāt to nozīmi?
- Kas bija šie vārdi, kas jums nebija skaidri?

Sasniegtie rādītāji:

- Skaidrība par dažādiem neskaidriem terminiem, ar kuriem jaunieši varētu saskarties.

POLITIKAS RISKS

		
1 mācību stunda (40 min)	10-40 dalībnieki	Vidusskola

Mērķis: Veicināt jauniešu izpratni par dažādiem politiskajiem procesiem.

Nepieciešams: Video projektos, priekšzināšanas par politiskajiem procesiem Latvijā.

Materiāli: Politikas riska prezentācija.

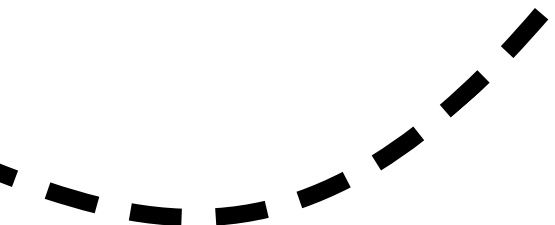

PREZENTĀCIJA UN PAMĀCĪBA

Skenē QR kodu vai dodies uz
ej.uz/politikasRisks

NORISES GAITA

- Sadalāt jauniešus 5 grupās.
- Jauniešiem paskaidrojāt, ka šodien viņi spēlēs kādreiz slavenu spēli ar nosaukumu "risks".
- Jauniešiem komandās būs jāizvēlas tēma un summa, piemēram: Ministru kabinets un \$300.
- Paskaidrojāt, ka aiz katra lodziņa slēpjas jautājums, kuru viņi redz tikai tad, kad ir izvēlējušies tēmu un summu.
- Svarīgi pieminēt, ka aiz mazākas summas lodziņiem ir vieglāks jautājums un aiz lielākas summas lodziņa grūtāks jautājums.

-
- Kad jaunieši ir atbildējuši uz kādu jautājumu, Jūs varat pakomentēt šo atbildi un doties tālāk.
 - Jaunieši nedrīkst izvēlēties to jautājumu uz kuru jau ir atbildēts.
 - Diemžēl atbildētās ailītes nepazūd, bet iesakām izprintēt tabulas kopiju un sekot līdz visam.
 - Kad pirmā grupa ir atbildējusi uz savu jautājumu dodaties tālāk pie otrās komandas un tā, līdz beidzas jautājumi.
 - Uzvar komanda ar visvairāk punktiem.
 - Pirms spēles svarīgi vienoties, vai skolotājs skaita punktus, vai komanda.

REFLEKSIJA

Atgriezeniskā saite:

Ar jauniešiem varat apspriest šādus jautājumus:

- Vai jūs iemācījāties ko jaunu?
- Vai jums patīk šādā veidā mācīties?

Sasniegtie rādītāji:

- Komandas darbs, izpratne par dažādiem politiskajiem jautājumiem.

ETĪDES ATTĪSTĪBA

1 mācību stunda
(40 min)

10-30 dalībnieki

Vidusskola

Mērķis: Veicināt jauniešu izpratni par dažādu politiskās sistēmas elementu savstarpējo sasaisti.

Nepieciešams: Nav nepieciešamas priekšzināšanas.

Materiāli: Nav nepieciešami.

NORISES GAITA

- Paskaidrojiet jauniešiem, ka šodien aktīvi būs jāspēlē teātris.
- Sadaliet jauniešus grupās (5-6 cilvēki, var būt arī mazāk, atkarīgs no dalībnieku skaita).
- Katrai grupai sākumā dodiet divus tēlus:
 - Saeimas deputāts;
 - Pilsonis;
- Jauniešiem dodiet 10 minūtes, lai izdomātu šo divu tēlu savstarpējās attiecības un atbildības vienam pret otru.
- Jauniešiem šis ir jāparāda īsā etīdē citām komandām. Piemēram, vēlēšanu procesu un to kā deputāts pieņem likumus.
- Kad katra grupa ir noprezentējusi, katrai grupai iedodiet jaunu tēlu:
 - Valsts prezidentu;
 - Ministru prezidentu;
 - Pašvaldības Domes priekšsēdētāju;
 - Eiropas Parlamenta prezidentu;
 - Mediju pārstāvi;
 - Nevalstiskās organizācijas pārstāvi;
 - Uzņēmuma/biznesa pārstāvi;

- Katrai komandai dodat vēl 10 minūtes, lai sagatavotu savu etīdi prezentēšanai.
- Kad katra komanda noprezentē varat ar jauniešiem pāriet pie atgriezeniskās saites.

REFLEKSIJA

Atgriezeniskā saite:

Pārunājat ar jauniešiem:

- Ko jūs jaunu iemācījāties?
- Vai jūs piekrītat visam ko parādīja jūsu klases biedri? (šeit iespēja izvērst diskusiju)
- Vai jums šķiet, ka Latvijas vadībai būtu jaizskatas citādāk?
- Kā šie tēli savā starpā mijiedarbojas un kāda ir to loma Latvijas politikas veidošanā.

Sasniegtie rādītāji:

- Izpratne par Latvijas vadību, spēja mācīt lietas radošā veidā.

INFORMĀCIJAS VISZINIS

		
1 mācību stunda (40 min)	9-30 dalībnieki	Vidusskola

Mērķis: Veicināt jauniešu izpratni par aktuālajiem notikumiem Latvijas medijos.

Nepieciešams: Pieeja internetam; priekšzināšanas nav nepieciešamas

Materiāli: A3 lapas prezentācijām, marķieri

NORISES GAITA

- Sadalāt jauniešus grupās pa 3-4 jauniešiem grupā.
- Pastāstat jauniešiem, ka šodien viņi veiks padziļinātu izpēti par rakstiem Latvijas mediju kanālos.
- Varat katrai grupai iedot savu mediju, vai ļaut viņiem izvēlēties, mēs iesakam: LSM, Tvnet, Delfi, Leta, La, Apollo, Diena.lv.
- Tālāk, jauniešiem ir 5 minūtes laika, lai izvēlētos vienu rakstu, kas ir kaut kādā veidā saistīts ar politiku Latvijā vai Eiropā.
- Pēc tam katrai grupai ļaujiet īsi citiem pastāstīt par savu rakstu, ja citiem ir jautājumi/komentāri, viņi tos var izteikt.
- Jauniešiem pēc tam ir 20 minūtes, lai šo rakstu iztirzātu un veiktu plašāku informācijas izpēti ārpus sava izvēlēta medija.
- Jauniešiem obligāti jāizmanto vismaz vēl 2 citi mediji, lai iegūtu papildus informāciju.
- Jauniešiem būs jāprezentē oriģinālā ideja un tās sastāvs un pēc tam papildus informācija, ko viņi ieguva un no kurienes viņi to ieguva.

REFLEKSIJA

Atgriezeniskā saite:

Ar jauniešiem varat apspriest šādus jautājumus:

- Vai informācija atšķirās?
- Kā jūs zināt, ka informācija, ko lasījāt ir droša?
- Kā jūs atlasījāt informāciju?
- Kā jūs meklējāt informāciju?
- Kā jums šķiet kur mediji iegūst informāciju?

Sasniegtie rādītāji:

- Pastiprināta jauniešu kritiskā domāšana un medijpratība. Veicināta jauniešu interese izmantot dažādus medijus arī ikdienā.

#6

NODALA

PIELIKUMI

Pielikums Nr.1

<p>EKONOMIKAS MINISTRIJA</p> <p><i>uzņēmējdarbība; tūrisms; ekonomika</i></p>	<p>TIESLIETU MINISTRIJA</p> <p><i>likums; tiesnesis; tiesas</i></p>	<p>LABKLĀJĪBAS MINISTRIJA</p> <p><i>vienlīdzība; sociālā aizsardzība; bērnu tiesības</i></p>
<p>SATIKSMEŠ MINISTRIJA</p> <p><i>transports; pasažieri; dzelzceļš</i></p>	<p>KULTŪRAS MINISTRIJA</p> <p><i>kultūra; māksla; svētki</i></p>	<p>ĀRLIETU MINISTRIJA</p> <p><i>ārpolitika; diaspora; starptaustisks</i></p>
<p>IEKŠLIETU MINISTRIJA</p> <p><i>iekšējā drošība; migrācija; noziedzība</i></p>	<p>VESELĪBAS MINISTRIJA</p> <p><i>veselība; slimnīca; aprūpe</i></p>	<p>ZEMKOPIBAS MINISTRIJA</p> <p><i>zemnieki; stādīšana; lauksaimniecība</i></p>
<p>AIZSARDZĪBAS MINISTRIJA</p> <p><i>militārs; karš; drošība</i></p>	<p>FINANŠU MINISTRIJA</p> <p><i>nodokļi; valsts budžets; nauda</i></p>	<p>MINISTRU PREZIDENTS</p> <p><i>valdības politika; premiers; priekšsēdētājs</i></p>
<p>VIDES AIZSARDZĪBAS UN REĢIONĀLĀS ATTĪSTĪBAS MINISTRIJA</p> <p><i>pašvaldība; daba; digitālā transformācija</i></p>	<p>Klimata un enerģētikas ministrija</p> <p><i>globālā sasilšana; enerģētika; klimats</i></p>	<p>Izglītības un zinātnes ministrija</p> <p><i>sports; jaunatne; skolas</i></p>

Pielikums Nr.2

<p>1.grupa - iekļaušana un dažādība</p>	<p>Jūsu pilsētas pašvaldība ir izsludinājusi ideju konkursu "Jauniešu iespēju paplašināšana". Jums ir pieejami 10 000 eiro, lai izstrādātu projektu par aktuālu tēmu, kas varētu palīdzēt jauniešiem vietējā reģionā. Pašvaldība ir atvērta, racionāla un aktīvi atbalsta jauniešu idejas. Jūsu pilsētā trūkst pakalpojumu jauniešiem un jauniešu līdzdalībai. Jūs zināt, ka varētu būt iesniegti arī citi projekti, tāpēc jūsu projektam jābūt ļoti inovatīvam un efektīvam, lai saņemtu budžetu. Jūs esat aktīvistu grupa, un jūs interesē iekļaušanas un dažādības tēmas. Jūs sevi definējat kā liberālu aktīvistu grupu, kas ik dienu veicina iekļaujošas sabiedrības veidošanos. Jūs vēlaties attīstīt projektu, kas stiprina iekļaušanu un dažādību pilsētā un kas dod iespēju cilvēkiem iesaistīties dažādās aktivitātēs un mazina stereotipus par citām sabiedrības grupām.</p>
<p>2.grupa - digitālā transformācija</p>	<p>Jūsu pilsētas pašvaldība ir izsludinājusi ideju konkursu "Jauniešu iespēju paplašināšana". Jums ir pieejami 10 000 eiro, lai izstrādātu projektu par aktuālu tēmu, kas varētu palīdzēt jauniešiem vietējā reģionā. Pašvaldība ir atvērta, racionāla un aktīvi atbalsta jauniešu idejas. Jūsu pilsētā trūkst pakalpojumu jauniešiem un jauniešu līdzdalībai. Jūs zināt, ka varētu būt iesniegti arī citi projekti, tāpēc jūsu projektam jābūt ļoti inovatīvam un efektīvam, lai saņemtu budžetu. Jūs esat skolēnu grupa, kas redz, ka digitalizācijas trūkums pašvaldībā padara daudzus procesus daudz lēnākus nekā nepieciešams un neļauj nodrošināt pilnīgu pieejamību un līdzdalību. Turklāt tas atstāj negatīvu ietekmi uz izglītību. Jūs vēlaties izstrādāt projektu, lai situāciju uzlabotu.</p>
<p>3. grupa - vides aizsardzība</p>	<p>Jūsu pilsētas pašvaldība ir izsludinājusi ideju konkursu "Jauniešu iespēju paplašināšana". Jums ir pieejami 10 000 eiro, lai izstrādātu projektu par aktuālu tēmu, kas varētu palīdzēt jauniešiem vietējā reģionā. Pašvaldība ir atvērta, racionāla un aktīvi atbalsta jauniešu idejas. Jūsu pilsētā trūkst pakalpojumu jauniešiem un jauniešu līdzdalībai. Jūs zināt, ka varētu būt iesniegti arī citi projekti, tāpēc jūsu projektam jābūt ļoti inovatīvam un efektīvam, lai saņemtu budžetu. Jūs esat neformāla jauniešu grupa, kas nezina, kādas ir viņu iespējas informācijas trūkuma dēļ, bet jūs ļoti aizrautīgi iestājas par vides aizsardzību. Jūs uzskatiet, ka cilvēki būtu vairāk jāinformē par šo tēmu, jūs jau esat izmēģinājuši dažas nelielas akcijas bez budžeta, bet tajās piedalījās tikai daži cilvēki, vairums no tiem bija jūsu draugi. Jūs vēlaties organizēt lielākus pasākumus un aktivitātes, bet tam ir nepieciešams budžets.</p>

Pielikums Nr.2

4.grupa - politiskais aktīvisms	<p>Jūsu pilsētas pašvaldība ir izsludinājusi ideju konkursu "Jauniešu iespēju paplašināšana". Jums ir pieejami 10 000 eiro, lai izstrādātu projektu par aktuālu tēmu, kas varētu palīdzēt jauniešiem vietējā reģionā. Pašvaldība ir atvērta, racionāla un aktīvi atbalsta jauniešu idejas. Jūsu pilsētā trūkst pakalpojumu jauniešiem un jauniešu līdzdalībai. Jūs zināt, ka varētu būt iesniegti arī citi projekti, tāpēc jūsu projektam jābūt ļoti inovatīvam un efektīvam, lai saņemtu budžetu. Jūs esat vietējā jauniešu padome. Jūs saskarieties ar daudz problēmām saistībā ar jauniešu līdzdalību, jo īpaši, kad runa ir par vietējo jaunatnes politiku un iesaisti demokrātijas procesos. Jums nav ne līdzekļu, ne telpu, kur īstenot savas idejas. Jūs vēlaties radīt kaut ko ietekmīgu, kas iesaistītu jauniešus.</p>
5. grupa - Domes deputāti	<p>Jūsu pilsētas pašvaldība ir izsludinājusi ideju konkursu "Jauniešu iespēju paplašināšana". Jūs esat paredzējuši piešķirt 10 000 eiro jauniešu iniciatīvām. Pašvaldība ir atvērta, racionāla un aktīvi atbalsta jauniešu idejas. Tomēr negaidīti iepriekšējā Dome tiek atlaista un tas noved pie pirmstermiņa vēlēšanām. Pašvaldībā vairs nav līdzsvara un jaunās partijas uzskata, ka pašvaldībā ir citas prioritātes, nevis jaunieši, bet viņi nevar atcelt iniciatīvu konkursu, tāpēc viņiem tas jāturpina un jāuzklausā priekšlikumi.</p> <ul style="list-style-type: none">• Jūsu uzdevums tagad ir noteikt jaunās pašvaldības vērtības un politiku un pēc 15 minūtēm pavēstīt pārējām grupām, kas strādā pie iniciatīvām.• Pēc tam Jums jāizlemj, kādās lomās iejutīsieties. Dažas no lomām varētu būt šādas:<ul style="list-style-type: none">○ mērs○ Padomes loceklis jaunatnes politikas jautājumos○ Padomes loceklis finanšu jautājumos○ Iedzīvotāju pārstāvis○ sekretārs○ ...• Uzklusiet visu grupu priekšlikumus un ļoti rūpīgi izvērtējiet, kam piešķirt finansējumu. Jums ir ļoti uzmanīgi jāklausa, jāveic daudz piezīmju, jāizskaidro savi komentāri un šaubas. <p>Pēc tam jūs varat izvēlēties vienu vai vairākus projektus, kam piešķirt finansējumu, bet jums ir ne vairāk kā 10000 eiro. Tā ir jūsu izvēle.</p>

Pielikums Nr.3

Vienums	Individuālais vērtējums	Pāru vērtējums	Grupās vērtējums	Atšķirība starp 1 un 2	Atšķirība starp 1 un 3
Satversme					
Pilsoņi					
Saeima					
Prezidents					
Pašvaldības					
Ministru kabinets					
Mediji					
Eiropas Savienība					
Demokrātija					
Pagastu pārvalde					
Ministru prezidents					
Nodokļi					
Izglītība					
Vēlēšanas					
Nevalstiskās organizācijas					
NATO					
Kopā					

Pielikums Nr.4

BINGO KARTIŅA 1.				
Centrālā vēlēšanu kom.	Deputāts	Saeimas Kārtības rullis	Saeimas Komisija	Likumdošana
Likumprojekts	Mandāts	Mīkstais mandāts	Koalīcija	Opozīcija
Liberālisms	Nacionālisms	Ratificēt	Saeimas Sēde	Kvorums
Populisms	Vēlēšanu biļetēns	Aģitācija	Demokrātija	Kandidātu saraksts
Likums	Lēmum- pieņēmējs	Interesešu aizstāvis	Revolūcija	Protests

BINGO KARTIŅA 2.				
Sociālisms	Ministru kabinets	Saeimas prezidijs	Frakcija	Partija
Karš	Nodoklis	Pašvaldība	Vēlēšanu iecirknis	Opozīcija
Balsošana	Valsts	Korupcija	Parlaments	Republika
Institūcija	Valsts prezidents	Likums	Dome	Satversme
Saeimas priekšsēdētājs	Ministru prezidents	Eiropas parlaments	Plenārsēde	Lobēt

Pielikums Nr.4

BINGO KARTIŅA 3.				
Ministru kabinets	Partija	Saeimas Komisija	Likumdošana	Deputāts
Interesu aizstāvis	Ministru prezidents	Likums	Revolūcija	Vēlētājs
Institūcija	Valsts prezidents	Populisms	Demokrātija	Kandidātu saraksts
Nodoklis	Mīkstais mandāts	Likumprojekts	Koalīcija	Vēlēšanu iecirknis
Kvorums	Parlaments	Republika	Nacionālisms	Saeimas Sēde

BINGO KARTIŅA 4.				
Demokrātija	Revolūcija	Dome	Opozīcija	Vēlēšanu iecirknis
Populisms	Likumdošana	Vēlēšanu biļetēns	Valsts	Lobēt
Republika	Aģitācija	Centrālā vēlēšanu kom.	Aģitācija	Vēlētājs
Sociālisms	Eiropas parlaments	Institūcija	Mīkstais mandāts	Saeima
Partija	Plenārsēde	Saeimas Kārtības rullis	Interesu aizstāvis	Mandāts

Pielikums Nr.4

BINGO KARTIŅA				

Pielikums Nr.5

Termini:

1. **Centrālā vēlēšanu komisija (CVK):** Institūcija, kas atbild par visa veida vēlēšanām.
2. **Deputāts/-e:** Persona, kas ievēlēta kādā valsts varas institūcijā. Viņa galvenais uzdevums ir pārstāvēt sava vēlētāja intereses un viedokli.
3. **Saeimas Kārtības rullis:** Dokuments, kas nosaka Saeimas darbības noteikumus, piemēram, kas notiek, ja deputāts nomirst, kā ir jauzvedas Saeimas sēdēs un tamlīdzīgi.
4. **Saeimas Komisija:** Deputātu grupa, kas izveidota konkrētā nozarē, lai uzraudzītu konkrētas nozares un izstrādātu likumprojektus, ko virzīt apstiprināšanai Saeimā. Piemēram, Saeimas Izglītības komisija izskata likumprojektus, kas saistīti ar likuma izmaiņām izglītības nozarē.
5. **Likumdošana:** Likuma vai tā grozījumu sagatavošana, apspriešana un pieņemšana noteiktā valsts institūcijā. Latvijā vienīgie, kas var pieņemt vai grozīt likumu ir Saeima.
6. **Likumprojekts:** Projekts, kas tiek izstrādāts, lai pieņemtu jaunu vai uzlabotu jau esošu likumu. Likumprojektu Latvijā var iesniegt: Valsts prezidents, Ministru kabinets, Saeimas komisijas, ne mazāk kā pieci deputāti, kā arī – viena desmitā daļa vēlētāju.
7. **Mandāts:** Pilnvarojums, uzdevums; dokuments, arī līgums, kas apliecina kāda pilnvaras, arī uzdevumus. Tiek piešķirts deputātiem, kas apliecina, ka tie var pildīt savus deputāta pienākumus un rīkoties sabiedrības interesēs.
8. **Mīkstais mandāts:** mandāts, kas tiek piešķirts deputātam, kurš neiekļūva Saeimā vai pašvaldības domē uzreiz pēc vēlēšanām, bet gan tikai tad, kad kāds cits deputāts attiecās no sava deputāta mandāta.
9. **Koalīcija:** Līdzīgi domājošu politisku partiju apvienošanās uz noteiktu laiku uzdevumu veikšanai, kas veido lielāko daļu no visiem Saeimas vai pašvaldības domes deputātiem. Saeimas gadījumā arī veido valdību.
10. **Opozīcija:** Partiju grupa, kas iestājas pret valdošo koalīciju vai pret valdības politiku.
11. **Ratificēt:** Apstiprināt (starptautisku līgumu) valsts augstākajā varas institūcijā (Saeimā).
12. **Saeimas sēde:** Sapulces Saeimā ievēlētajiem deputātiem, kurā deputāti izskata dažādus likumprojektus;
13. **Kvorums:** Nepieciešamais (piemēram, sapulces, sēdes) dalībnieku skaits, lai (tā) būtu tiesīga lemt. visbiežāk tie ir 50% + 1;
14. **Populisms:** politiskās pozīcija vai retorikas stils - vēlētājiem tīkami, taču nepiepildāmi solījumi, - kura izmantošanas mērķis ir iegūt plašu tautas atbalstu un popularitāti;
15. **Vēlēšanu biļetēns:** vēlēšanu zīme, ko vēlētājs aizpilda vēlēšanu dienā, atzīmējot sev tīkamāko partiju un deputāta kandidātu, un iemet vēlēšanu urnā.

Pielikums Nr.5

16. **Aģitācija:** pārliecināt vēlētājus balsot par kādu partiju vai kandidātu;
17. **Demokrātija:** valsts pārvaldes forma, kurā varu īsteno tauta vai tās ievēlēti pārstāvji;
18. **Kandidātu saraksts:** saraksts, ko partija iesniedz Centrālajā vēlēšanu komisijā, ar deputātiem, kuri kandidē vēlēšanās;
19. **Likums:** Valsts varas augstākās institūcijas apstiprināts vispārējs un obligāts noteikums (tiesību norma), kas regulē sabiedriskās attiecības kādā nozarē.
20. **Lēmumpieņēmējs:** Persona amatā, kas pieņem dažādus lēmumus.
21. **Interesešu aizstāvjs:** Cilvēks, kas lēmumpieņēmējiem lobē konkrētas idejas.
22. **Revolūcija:** Būtiska, parasti vardarbīga valsts vai sabiedriskās iekārtas maiņa; valsts varas pāriešana citu spēku rokās (parasti vardarbīgā ceļā).
23. **Protests:** Oficiāls paziņojums par to, ka nepiekrīt (piemēram, kādam lēmumam), ka apstrīd un noraida (piemēram, Ministru kabineta lēmumu).
24. **Liberālisms:** Politiskā ideoloģija, kas aizstāv indivīda brīvību, brīvu uzņēmējdarbību un tirdzniecību, mērenas politiskas un sociālas reformas.
25. **Nacionālisms:** Politiskā ideoloģija, kas saistīta ar stipru nacionālo apziņu, patriotismu un tām raksturīgām tēmām.
26. **Sociālisms:** Politiskā ideoloģija, kas saistīta ar visu ražošanas līdzekļu nodošanu sabiedrības īpašumā un uz vienlīdzīgu visu līdzekļu un produktu sadali.
27. **Ministru kabinets:** Ministru kabinets ir Latvijas valsts valdība jeb valsts augstākā izpildvara.
28. **Saeimas prezidijs:** Saeimas darba vadītājs.
29. **Frakcija:** Politiskas partijas vai apvienības deputātu grupa parlamentā.
30. **Partija:** organizācija, kas tiek izveidota, lai veiktu politisko darbību;
31. **Karš:** Organizēta bruņota cīņa (starp divām vai vairākām valstīm, tautām, ciltīm u. tml. vai sociālām grupām) valsts zemes iekšienē.
32. **Nodoklis:** Privātpersonu, arī uzņēmumu, iestāžu obligāts maksājums valstij un pašvaldībām.
33. **Pašvaldība:** Pārvaldes sistēma, kurā no vietējo pilsoņu vidus izraudzītām amatpersonām un iestādēm piešķirta kāda pārvaldes sfēra; šādas sistēmas institūcija.
34. **Vēlēšanu iecirknis:** vieta kurā pilsoņi var piedalīties vēlēšanās un doties nobalsot.
35. **Balsošana:** Balss nodošana vēlēšanās.
36. **Valsts:** Veidojums, kurai ir konkrēta teritorija, iedzīvotāji, valsts pārvalde un spēja organizēt attiecības ar citām valstīm.
37. **Korupcija:** Dienesta stāvokļa izmantošana savtīgos nolūkos; amatpersonu, politiķu u. tml. uzpirkšana, piekukuļošana.
38. **Parlaments:** Augstākā valsts pārstāvniecības institūcija ar, parasti konstitūcijā noteiktām, piemēram, varas, likumdošanas, funkcijām.

Pielikums Nr.5

39. Republika: Valsts iekārtas forma, kurā augstākās valsts varas institūcijas tiek vēlētas; valsts ar šādu pārvaldes formu.

40. Institūcija: Pasaules, reģiona vai atsevišķas valsts iestāde vai organizācija, kas veic noteiktus uzdevumus kādā sabiedrības dzīves sfērā (likumdošanā, izpildvaras vai tiesu darbā u. tml.).

41. Valsts prezidents: Latvijas Valsts prezidents ir augstākā amatpersona Latvijas Republikā.

42. Dome: Likumdošanas vai pašvaldības institūcija.

43. Satversme: Valsts pamatlikums; konstitūcija.

44. Saeimas priekšsēdētājs: Latvijas Republikas Saeimas priekšsēdētājs ir viena no augstākajām valsts amatpersonām un reprezentē Saeimu, vada Saeimas sēdes, gādā par kārtību Saeimas sēžu laikā un raugās, lai sēde notiktu atbilstoši Saeimas kārtības rullim.

45. Ministru prezidents: Latvijas Ministru kabineta vadītājs, valsts premjerministrs, politiskās ietekmes ziņā šis ir pats nozīmīgākais amats Latvijā.

46. Eiropas parlaments: Eiropas Parlaments ir vienīgā tieši ievēlētā Eiropas Savienības iestāde.

47. Plenārsēde: Sēde, kurā piedalās visi (piemēram, sanāksmes, konferences, organizācijas) locekļi, dalībnieki.

48. Vēlētājs: jebkura persona, kura ir vismaz 18 gadus veca un ir Latvijas pilsonis;

49. Lobēt: Ietekmējot politiķus (parasti deputātus), panākt viņu atbalstu noteiktā jautājumā.

SEKO JAUNUMIEM

klubsmaja.lv/AIF

[@lzproti.iesaisties.lem](https://www.instagram.com/lzproti.iesaisties.lem)

[@lzproti.iesaisties.lem](https://www.facebook.com/lzproti.iesaisties.lem)